

GA - 194

РУДОЛФ ЩАЙНЕР

РУДОЛФ ЩАЙНЕР

МИСИЯТА
НА АРХАНГЕЛ МИХАЕЛ

ОТКРОВЕНИЕ
НА ИСТИНСКИТЕ ТАЙНИ
НА ЧОВЕШКОТО СЪЩЕСТВО
ЧАСТ I

ЦИКЪЛ от 12 лекции
изнесени в Дорнах
от 21. 10. до 25. 12. 1919 г.

превод от немски: ДИМО ДАСКАЛОВ

НЕРЕДАКТИРАН ПРЕВОД

изготвил: ПЕТЪР ИВАНОВ РАЙЧЕВ – сканиран от копие

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

СТР.

1. СКАЗКА ПЪРВА Дорнах, 21 ноември 1919 г.....3
Силата на *Михаел* и мисията на *Михаел*. Необходимост на една преоценка на много стойности.
2. СКАЗКА ВТОРА Дорнах, 22 ноември 1919 г.....14
Откровението на *Михаел*. Ставане плът на Словото и одухотворение на плътта. . .
3. СКАЗКА ТРЕТА Дорнах, 23 ноември 1919 г.....28
Михаеловото мислене - познанието на човека като едно свръхсетивно същество. Михаеловият път и най-дълбоките импулси на социалния въпрос .
4. СКАЗКА ЧЕТВЪРТА Дорнах, 28 ноември 1919 г.....41
Древната култура на мистериите и импулсът на *Михаел*.
5. СКАЗКА ПЕТА Дорнах, 29 ноември 1919 г.....56
Делото на *Михаел* и влиянието на Ариман. Необходимост на Христовия Импулс.
6. СКАЗКА ШЕСТА Дорнах, 30 ноември 1919 г.....69
Древната култура - Йога и новата воля-Йога. Михаеловата култура на бъдещето.

НАПЕЧАТАНО КАТО РЪКОПИС

Върху характера на тези частни печатни издания Рудолф Щайнер се изказва в своята Автобиография "Пътят на моя живот"/гл. 35 и 36, март 1925 г/ както следва:

"Съдържанията на тези печатни издания бяха замислени като устни съобщения, а не предназначени за печата.

Никъде не е казано ни най-малко нещо, което да не е чист резултат на изграждащата се Антропософия. Който чете тези частни печатни издания, може да ги вземе в пълния смисъл като нещо, което Антропософията има да каже. Ето защо можа също да се изходи без колебание от нареждането тези печатни издания да се разпространяват само между членовете на Антропософското Общество. Ще трябва само да се приеме, че в непрегледаните от мене записи се намират грешки.

Едно съждение върху съдържанието на едно такова печатно издание може да бъде признато само на онзи, който познава това, което е прието като предпоставка за произнасяне на едно такова съждение. А това е за по-голяма част от тези печатни издания най-малко антропософското познание за човека, на Космоса, доколкото неговото същество е описано в Антропософията, и познанието на това, което се намира като "Антропософска история В съобщенията от духовния свят".

СКАЗКА ПЪРВА

Дорнах, 21 ноември 1919 год

През тези дни бих искал да говоря нещо върху начина, по който ние хората на настоящето сме в състояние да застанем срещу онова Същество, за което можем да кажем, че като същество на *Михаел* то действа в духовните и с това също в другите събития на Земята. Ще бъде необходимо днес да подготвим онова за което ще стане дума в тази връзка. Защото необходими са различните гледни точки, които правят способно човешкото разбиране да предаде действително различните действия на горепосоченото Същество от симптомите, които постоянно забелязваме в заобикалящия ни свят. Трябва да запомним, че когато искаме да говорим сериозно за духовния свят, ние постоянно можем да насочим поглед върху онова, което се показва като откровения на духовните Същества тук във физическия свят. Ние се стремим така да каже да проникнем през булото на физическия свят до онова, което действа в духовния свят. Това, което съществува във физическия свят, може да бъде наблюдавано от всеки човек; *това, което действа в духовния свят, служи тогава за това, да разрешаваме от духовния свят загадките, които физическият свят дава.* Трябва само да чувствуваме по правилен начин загадките на физическия живот. При тези важни неща се касае именно

за това, да бъдат схванати с цялата сериозност някои неща които бяха казани от мене във времето предхождащо тези сказки. Ние не можем да свържем личните схващания на света с едно действително разбиране на онова, което решително засяга не само човечеството, а и света. Ние трябва да се освободим от чисто личните интереси. Ние ще разберем най-добре онова, което личността има да върши в света и което тя трябва да разбере от себе си като стойност, когато сме се освободили от личното в по-тесния смисъл.

Вие знаете, че нашето развитие, което трябва да схващаме като земно развитие, е било предшествувано от едно друго развитие, че *следователно се намираме в едно цялостно космическо развитие*. Вие знаете обаче първо, че това развитие продължава да върви напред, че то е стигнало до една точка, над която ще мине до по-нататъшни, по-напреднали степени. Знаете обаче също на второ място, че когато разглеждаме света като такъв, ние имаме работа не само с онези същества, които срещаме първо на земното поле, следователно в минералното, растителното, в животинското царства, в човешкото царство, а имаме работа със същества, които стоят по-високо от тези царства и които ние нарекохме Същества на висшите йерархии. Когато говорим за цялостното развитие, ние трябва да вземаме под внимание също и тези Същества на висшите йерархии.

Тези Същества минават от своя страна също през едно развитие, което можем да разберем, когато намерим аналогии към нашето собствено човешко развитие и към това, което иначе съществува в различните царства на Земята. Моля Ви да вземете под внимание само следното. Знаете, че ние хората сме минали през едно Сатурново, през едно Слънчево, през едно Лунно развитие и сме дошли на Земята, така че когато обгърнем с поглед нашето космическо развитие, можем да говорим за това, че като хора, каквито се чувстваме сега в заобикалящата земна среда, сме стигнали на четвъртата степен на нашето развитие.

Нека разгледаме стоящите непосредствено над нашата човешка степен Съществата, които наричаме Ангели. Ако приложим аналогията, можем да кажем: *тези същества, макар и да имат напълно различни форми от тези на човешкото съществуване и са отначало невидими за човешките физически сетива, се намират сега на степенята на развитие, на която човекът ще се намира на бъдещия Юпитер.*

Ако преминем след това към Архангелите, те се намират на степенята на развитие, на която човекът ще бъде едвам на бъдещата Венера. И ако преминем към Архаите, към Духовете на Времето, следователно към онези Същества, които съвсем особено действуват в нашето земно развитие, те се намират вече на степенята на развитие, до която човекът ще достигне на бъдещия Вулкан.

А сега възниква важният въпрос: *сега съществува също следващата по-високо стояща класа същества, която принадлежи на така наречената йерархия на Духовете на Формата.* Тогава трябва да си кажем: *те са стигнали в тяхното развитие вече над онова, до което човекът ще стигне първо като негово бъдеще развитие върху бъдещия Вулкан, бъдещето Вулканово развитие.* Следователно те са стигнали до една степен, за която трябва да кажем: *ако вземем предвид, че човешкото същество ще стигне на бъдещето Вулканово състояние на нашата слънчева система до неговата седма степен на развитие, че в рамките на това космическо развитие той ще има седем степени, тогава съществата, които наричаме Духове на Формата, са стигнали днес вече до тяхната осма степен на развитие.* Следователно можем да кажем: *ние хората се намираме на четвъртата степен на развитието, ако вземем осмата степен, тогава намираме там Духовете на Формата.*

Но ние не можем да си представим тази редица от степени на развитието една до друга, а трябва да си представим, че всички тези степени са разместени една през друга. Както атмосферата, която заобикаля Земята и прониква Земята, така също тази осма сфера на развитието, на която принадлежат Духовете на Формата, е такава, че тя прониква сферата, в която се намираме за сега ние хората. Искаме да обгърнем сега строго с погледа тези две степени на развитието.

Искаме да си кажем: *ние хората като такива се намираме в една сфера, която е достигнала една четвърта степен на развитието.* Но когато се абстрахираме първо от всичко останало, ние се намираме освен това в царството, което Духовете на Формата трябва да считат като тяхна около нас и през нас. Ние често пъти сме разчленявали развитието на този човек, разглеждали сме го в неговите съставни части. Ние сме различавали развитието на главата от останалото развитие на човека. Ние делим останалото развитие отново на две части: *развитие на гърдите и развитие на крайниците.* Сега искаме да се абстрахираме от това. Искаме само да застанем на гледната точка, която ни показва, че в човека имаме всичко онова, което принадлежи на развитието на главата, и всичко онова, което е причислено към останалия човек.

А сега представете си нещата образно така, като си представите повърхността на едно море, човека като газещ в морето, като движещ се напред в морето, така че само неговата глава излиза над повърхността на водата. Тогава чрез този образ ще имате - самопонятно това е един образ - положението на съвременния човек. Всичко, в което се корени главата, бихме го причислили към четвъртата степен на развитието, и онова, в което човек газе, онова, в което той се движи пристъпвайки, можем да кажем също плувайки напред, бихме го приели като осма степен на

развитието. Защото особеното е това, че човекът отраснал, издигнал се е със своята глава, освободил се е по определен начин от онзи елемент, в който Духовете на Формата развиват тяхната свойствена същност. Човекът се е еманципирал така да се каже с образуването на неговата глава от онова, което е импрегнирано от същността на Духовете на Формата.

Само когато разберем основно това, ние ще можем действително да стигнем до едно схващане на човека. Защото само чрез това ще схванем особеното положение, което човекът има в света, ще схванем това положение по един правилен начин. А именно само чрез това ще схванем правилно, че човекът, доколкото може да долови определено творческо влияние от страна на Духовете на Формата върху себе си, той не долавя това творческо влияние непосредствено чрез способностите на своята глава, а го долавя чрез онова, което неговият останал организъм упражнява като действие върху неговата глава. Вие знаете че ние дишаме и дишането се намира във връзка с нашето кръвообращение, ако говорим външно физиологично. Но кръвта бива изтласкана също в главата. Чрез това главата се намира в една органическа, в една пълножизнена връзка с останалия организъм. Тя е хранена, оживена е от останалия организъм. Трябва да различавате точно две неща. Едното е, че главата стои в непосредствена връзка с външния свят. Когато виждате нещо, Вие възприемате това нещо чрез Вашите очи. Тук съществува една непосредствена връзка между външния свят и Вашата глава. Обаче когато разглеждате живота на Вашата глава, как този живот е подържан от процеса на дишането и на кръвообращението, тогава виждате, как кръвта блика нагоре от останалия организъм в главата и можете да кажете, че тук нямате никаква непосредствена връзка на Вашата глава със заобикалящия свят, а една коствена връзка.

Естествено не трябва да правите тази разлика педантично, като казвате, ето на, въздухът на дишането влиза през устата, следователно дишането принадлежи на главата. Ето защо аз казах, че това е само един образ. Онова, което минава през устата, не принадлежи в същност на главата, органическо погледнато, а то принадлежи на останалия организъм.

Когато обгърнете с поглед тези основни понятия, когато усвоите идеята, че ние стоим вътре в две сфери: *в сферата, в която сме били доведени чрез това, че сме минали през едно Сатурново, едно Слънчево, едно Лунно развитие и се намираме сега в Земяното развитие, следователно намираме се в четвъртата степен на развитието; когато по-нататък вземете под внимание, че стоим в един живот, в една сфера, която принадлежи на Духовете на Формата така, както ни принадлежи Земята, която обаче прониква Земята и само нашата глава се подава над нея, така че с целия наш останал организъм, с всичко онова, което*

не е схващане на сетивата, стоим в тази осма сфера: когато обгърнете с поглед това, тогава ще сте си създали определена основа на следващото.

Все пак искам да създам определена основа още и чрез други понятия. Когато искаме да разгледаме нашия живот под такива влияния, ние не можем да го разглеждаме по друг начин, освен като обгърнем с поглед онези съдействащи за мировото развитие Същества, които вече сме споменавали често пъти: *луциферическите и ариманическите същества*. Нека обхванем първо само, бих могъл да кажа, най-външната страна на тези Същества, на луциферическите и ариманическите същества. Те живеят също както нас хората в сферата, в които се намираме и ние самите. Ако обгърнем с поглед тяхната най-външна страна, ние можем да кажем: *можем да си представим луциферическите същества като притежаващи онези сили, които ние като хора долавяме тогава, когато искаме да станем фантастични, когато си от даваме едностранно на фантазията, когато се отдаваме едностранно на мечтателство, когато - за да изразя образно - искаме да се издигнем с нашето същество над нашата глава, над логическото разсъждение*. Когато като човек се издигнем над нашата глава, тогава силите, които играят определена роля в нашия човешки организъм, които обаче са универсални сили на онези същества, които наричаме луциферически същества, такива са силите на тези луциферически същества. Представете си същества образувани изцяло от това, което в нас иска да стреми над главата, тогава имате луциферическите същества, които стоят в определено отношение с нашия човешки свят. Представете си обратно всичко онова, което прави от нас сухи еснафи, което ни довежда до там, да развиваме материалистични настроения, което ни прониква с това, което можем да наречем сух ум и т.н., тогава имате ариманическите същества.

Всичко, което сега току що казах в днешната форма, можем да го изразим също повече телесно. Можем да кажем: *човекът се намира винаги в едно средоточно положение между това, което неговата кръв иска с него, и това, което неговите кости искат с него*. Костите постоянно искат да ни доведат в едно състояние на втвърдяване, до едно вцепяване, с други думи костите искат да ни направят също и телесно ариманически, да ни втвърдят. Патологично казано: *кръвта може да стане трескава, тогава човекът е вкаран също и органически във фантастичността; костите могат да разширят тяхната същност над останалия организъм, тогава човекът се вкостенява, става склеротичен, какъвто почти всеки човек става в определена степен на стари години*. Тогава той носи в себе си убиващия елемент в своя организъм. Това е ариманическото. Можем да кажем: *всичко онова, което се намира в*

кръвта, има склонност към луциферическото; всичко онова, което се намира в костите, има склонност към ариманическото и човекът се намира в състояние на равновесие в душевно отношение между мечтателство и сухото еснафство.

Обаче ние можем да охарактеризираме по определен начин също по-дълбоко тези два вида същества. Можем да разгледаме луциферическите същества по отношение на това, което те имат като интереси в космическото съществуване. И тук ние откриваме, че луциферическите същества имат в Космоса интереса, да направят света, а именно човешкия свят, отстъпник по отношение на онези Същества, които трябва да схващаме като истински творчески същества на човека. Луциферическите същества не биха искали нищо друго, освен, бихме могли да кажем, да направят човешкия свят да бъде отстъпник по отношение на божествените Същества. Не толкова много, че луциферическите същества биха искали, биха имали намерението на първо място да завладеят света за себе си. От различните неща, които аз вече съм казал върху луциферическите същества, можете да видите, че не това е главното при тези луциферически същества, а главното е; *да направят света да бъде отстъпник от това, което човекът може да чувства като истински божествени същества, да освободят света от това.*

Ариманическите същества имат едно друго намерение. Те имат решителното намерение да получат именно човешкото царство, а с това и останалата Земя в сферата на тяхната власт, да ги направят зависими от себе си, а именно да владеят първо хората като такива. Докато луциферическите същества работят и са работили винаги с оглед да постигнат да направят хората отстъпници от това, което човечеството може да чувства като тяхно Божествено, ариманическите същества се стремят да въвлечат хората, човечеството и всичко, което принадлежи към него, в тяхната властна сфера.

Така в нашия Космос, в който ние сме втъкани като човеци, съществува една борба между постоянно стремящите се към свобода, към универсална свобода луциферически същества, и постоянно стремящите се към власт и сила ариманически същества. Тази борба прониква всичко, в което ние стоим. Това бих искал да запомните като втора важна за нашето разглеждане идея. Светът, в който ние се намираме, е проникнат от луциферически и ариманически същества и съществува тази мощна противоположност между освободителната тенденция на луциферическите същества и стремящата се към власт тенденция на ариманическите същества.

Когато обгърнете с поглед цялото това положение, тогава ще си кажете: *аз мога да разбера света само тогава, когато го хващам в отношение с*

троичността. Защо то от едната страна имаме всичко онова, което е луциферическо, а от другата страна всичко онова, което е ариманическо, а в средата е поставен човекът, който трябва да чувствава своето Божествено като в състояние на равновесие между двете. Само чрез това можем да се справим с разбирането на света, като поставим на основата тази троичност като бъдем наясно върху факта: *този човешки живот е като кобилищата на една везна.* Тук хипомохлионът /опорната точка на везната/, нататък едното блюдо на везната, луциферическото, което обаче в действителност тегли нагоре. От другата страна ариманическото, което в действителност тегли надолу. Да държи кобилищата на везната в равновесие, тази е същността на човека. Онези, които са били посветени в такива тайни, винаги са подчертавали в духовното развитие на човечеството, че мировото съществуване, в което е поставен човекът, може да бъде разбрано само в смисъла на числото *три*, че светът може да бъде разбран, когато човек иска да го схване в неговата основна структура в смисъла на други, различни от *трите* числа. Така щото, говорейки на наш език, можем да кажем: *в мировото съществуване имаме работа с луциферическото естество, което представлява едното блюдо на везната, с ариманическото естество, което представлява другото блюдо на везната, и със състоянието на равновесие, което представлява за нас Христовия Импулс.*

Сега Вие можете да си представите, че ариманическите и луциферическите същества имат пълен интерес да прикриват тайната на числото *три*. Защото правилното проникване на тази тайна на числото три прави човечеството способно да установява състоянието на равновесие между ариманическите и луциферически те същества. Това означава от една страна да използваме тенденцията към свобода, луциферическото, за една полезна, спасителна цел на света, а от друга страна да направим същото с ариманическото. Нормалното духовно състояние на човека се състои в това, да се постави по правилен начин в тази троичност на света, в тази структура на света, доколкото на нейната основа стои числото *три*.

В това, което има влияние върху духовния и културен живот на човечеството, съществуваше и съществува - ние ще разгледаме изворите на това съществуване още по-точно утре и в другия ден - една силна тенденция, да бъде заблуден човекът по отношение на това значение на числото *три*. Бихме могли да кажем, че съществува една силна тенденция човекът да бъде заблуден по отношение на това *свещено число три*. И в по-новата култура на човечеството можем ясно да видим, че това разчленение според числото две. Помислете само, че за да разберем правилно даже Гьотевия "Фауст", както аз често пъти обяснявах това, ние

трябва да знаем, че и в това велико световно съчинение играе заблуждението относно числото три. Ако Гьоте би могъл да прозре в своето време, как стои всъщност работата с този въпрос, тогава той не би представил противника на Фауст като, онзи, който увлича Фауста надолу, мефистофелското същество, а би противопоставил на това мефистофелско същество, за което знаем, че то е тъждествено с ариманическото същество, луциферическото същество и Луцифер и Мефистофел биха се явили във "*Фауст*" като две партии. Аз вече често пъти съм изнасял това. Също така, ако проучим точно гьотевата фигура на Мефистофел, ние можем да видим точно, как навсякъде в характеристиката на Мефистофел е размесил луциферическия и ариманическия елемент. Фигурата на Мефистофел при Гьоте е така да се каже една смесица от два елемента. Това не е никак един единен образ. Тук луциферическото и ариманическото са пъстро размесени едно в друго. Аз подробно обясних това в моята книжка "*Гьотевият духовен способ*".

Това заблуждение, което следователно е проникнало чак в Гьотевия "*Фауст*", е основано напълно върху това, че в определено направление - в по-стари времена това не е било така - се прояви заблудата, когато се разглежда структурата на света, на мястото на числото три да бъде поставено числото две: *добрият принцип от една страна, злият принцип от друга страна, Бог и дяволът.*

Представете си само, че искате да установим: *ако някой иска да вникне правилно в структурата на света, той трябва да признае числото три, трябва да признае, че се противопоставят луциферическият и ариманическият елемент и че божественото се състои в държане на равновесие между тези два елемента.* Срещу това разбира не трябва да поставим заблуждението, което се е вмъкнало в духовното развитие на човечеството с двойката, с Бога и с Дявола, с божествено-духовните Същества горе и дяволските същества долу. Това е така, като че бихме извадили, като че бихме изкарали чрез изстискване човека от положението на равновесие, когато му скриваме, че истинското благо на разбиране на числото три и когато му представяме лъжливо, че структурата на света е някакси обусловена чрез числото две. Въпреки това най-хубавият стремеж на хората е изпаднал в тази грешка.

Ако искаме да вникнем в тази точка, ние трябва да сторим това без никакъв предразсъдък, трябва да се пренесем действително в една лишена от предразсъдъци сфера. В такъв случай трябва да правим голяма разлика между нещата и имената. Тогава не трябва да се оставяме да бъдем съблазнени към мнението: *чрез това, че даваме на едно същество едно име, това същество е също чувствувано по правилен начин от човека.*

Нека обгърнем понятието на онези същества, които човекът трябва да чувства като свои божествени Същества. Тогава трябва да си кажем: *човекът може да чувства правилно тези същества само тогава, когато си ги представя като произвеждащи равновесието между луциферическия и ариманическия принцип*. Той не може да чувства като правилно онова, което трябва да чувства като свое Божествено, ако не разбере това троично разчленение, това троично устройство. Разгледайте от тази гледна точка едно поетическо съчинение като "*Месиядата*" на Клопшок, което се е родило под влиянието на Милтоновия "*Изгубен рай*". Тук няма те всъщност нищо от едно действително разбиране на една тричленна структура на света, тук имате една борба между предполагаемото Добро и между предполагаемото Зло, една борба между Небето и Ада. Тук имате внесено в духовното развитие на човечеството заблудението на двойката. Тук имате онова, което се корени многократно в популярното съзнание като безумна противоположност между Небето и Ада, внесено в две по-нови поетически съчинения.

Не ползува нещо, когато Милтон или Клопшок наричат съществата на Небето като добри, като божествени същества. Те биха били божествени Същества, както трябва да ги чувства човекът, само тогава, когато на основата би стояла тричленната структура на мировото съществуване. Тогава бихме могли да кажем: *тук става една борба между добрия принцип и злия принцип*. Обаче така, както стоят нещата, приета е една двойка, при която единия член е приписано доброто, намерени са имена, които са дадени на същества, които са взети всъщност от Божественото, и от другата страна дяволското, противоположния елемент. Какво е направено с това в действителност? С това в действителност не е направено нищо по-малко, освен че действително Божественото е изтласкано от съзнанието и че на луциферическото е поставено името божествено, че в действителност имаме една борба между Луцифер и Ариман и че само на Ариман са приписани луциферически качества, а на царството на Луцифер са приписани божествените качества.

Вие виждате, какво извънредно голямо значение има всъщност едно такова разглеждане. Докато хората вярват, че с едно такова противопоставяне, каквото намираме в Милтоновия "*Изгубен Рай*" или в "*Месиадата*" на Клопшок, имат работа с Божественото и с адския елемент, те имат всъщност работа с луциферическия и ариманическия елемент. За действително божествения елемент няма никакво съзнание, напротив на луциферическия елемент са приписани божествените имена.

Но "*Изгубеният Рай*" на Милтон и "*Месиядата*" на Клопшок са именно само духовните творения, които изпъкват от по-новото съзнание на човечеството. Защото онова, което се проявява в тези поетически съчине-

ния, е всеобщо съзнание на човечеството. В това по-ново съзнание на човечеството се е вмъкнало именно заблудението на двойката и е оставена на заден план истината за тройката. Най-дълбоките творения, които човечеството е създало в по-ново време, към които то с право гледа от определена гледна точка като към най-великите произведения на по-новото време, а една културна *Майя*, една велика измама и са произвели от великата измама на по-новото човечество. Всичко, което действа в тази заблуда, е всъщност творение на ариманическото влияние, което някога ще се концентрира във въплъщението на Ариман, за което аз вече Ви говорих. Защото тази заблуда, в която ние стоим, не е нищо друго освен резултатът на онова погрешно разглеждане не на света, което навсякъде блика за хората на по-новата култура, на по-новата Цивилизация от света, като противопоставят Небето и Ада. Небесното, Небето се счита като Божественото, както те го описват, и адът е считан като дяволското, докато в действителност имаме работа от една страна с Луциферическото назова но като небесно и от друга страна с Ариманическото, назовано като адско.

Трябва само да помислим, кои интереси царуват тук в по-новата духовна история. Даже тричленното устройство на човешкия организъм или на човешкото същество като цяло е било изхвърлено в определено отношение от света за западната цивилизация чрез осмия вселенски събор в Константинопол в 869 година, както аз често съм Ви споменавал това. Издигнато е било до догма, че християнинът не трябва да вярва в едно тричленно човешко същество, а само в едно двучленно човешко същество. Забранява се някой да вярва, че човекът се състои от тяло, душа и дух, и средновековните богослови и философи, които знаеха още много за истината, срещаха големи трудности да изразят тази истина, защото така наречената трихотомия, съставът на човека от тяло, душа и дух, беше обявена да ерест. Те трябваше да учат двоицата, а имен но, че човекът се състои от тяло и душа, а не от тяло, душа и дух. И именно това е, за което определени същества, определени хора добре знаят, какво извънредно голямо значение има то за човешкия духовен живот, поставянето на двойственото устройство на мястото на троичното устройство.

Върху такива дълбочини трябва да насочваме нашия поглед, когато искаме правилно да разберем, защо в броя от месец август на "*Гласове на времето*" йезуитският патер *Цимерман* обръща вниманието върху това, че един от новите декрети на свещения Официум от Рим на католиците се забранява, под наказания да не получат опрощение при изповядването, да четат антропософски книги или да имат такива книги или да участвуват в нещо теософско или антропософско. Това тълкува йезуитският патер в "*Гласовете на времето*", което списание носеше по-рано

името "Гласовете от Мариалаах", така че това трябва да се прилага преди всичко към моята Антропософия, че преди всичко трябва да се има предвид, че онези като лица, които искат да бъдат считани от Рим като истински католици, не трябва да се занимават с антропософска литература. Като една от главните причини бе изнесено, че Антропософията учи: *човешкото съществуване се състои от тяло, душа и дух, което е нещо еретическо спрямо правата вяра, според която човекът се състои само от тяло и душа.*

Аз Ви споменах също, че тази вяра за състава на човека от тяло и душа е преминала в модерните философи, без те да знаят това, което философите вярват, че се занимават с лишена от предразсъдъци, с лишена от предпоставки наука, вярват, че действително наблюдават, за да стигнат чрез това до разбирането, че човекът се състои от тяло и душа. В действителност те са само последователи на онова, което е дошло чрез догмата в по-новото духовно развитие на човечеството. Това, което днес се счита за наука, е всъщност напълно зависимо от такива неща, каквито са били внесени в света в течение на по-новото развитие на човечеството. Не вярвайте, че с някакви добри думи, каквито често пъти мислите, трябва да се отнесете към хората, които обвиняват от такива ъгли Антропософията за ерест, че ще можете да поучите тези хора или ще можете да ги обгърнете към определено благоволение спрямо Антропософията. Антропософията трябва да си пробие път в света чрез самата себе си, а не чрез протекцията на някои хора, макар и те да бъдат считани като християни. Антропософията може да постигне само чрез вътрешна сила това, което тя трябва да постигне в света.

Помислете, че Христовият Импулс може да бъде разбран само тогава, когато го считаме като *импулс на равновесието* между ариманическия и луциферическия принцип, когато знаем да го поставим правилно в Троицата. Какво трябва да правим - така можем да поставим въпроса – когато някои искат да заблудят хората относно истинския Христов Импулс? Трябва ли да отклоним хората от истинското устройство на света според числото три и да ги насочим към заблудата на числото две, което е оправдано само там, където то се касае за проявеното, но не и там, където се касае да се проникне до онова, което стои зад проявеното, което се намира в сферата на Истината.

Трябва да бъдем наясно върху факта, че в такива неща трябва да знаем да се издигнем над чистите имена. Когато, наричаме нещо Христос, това не значи, че сме назвали истинския Христос. Може да се попречи с името Христос да бъде налучкан самия Христос, когато на мястото на числото три поставим числото две. Ако някой би искал да отклони човека от това, да стигне до едно правилно понятие за *Христос*, тогава би

било достатъчно само на мястото на числото три да постави числото две. И ако трябва тогава да обърнем вниманието върху Христовия Импулс в един истински смисъл, необходимо е на числото два да бъде противопоставено числото три. Не е нужно също да станем обявители на ерест наред с обявителите на ерес. Вие не трябва от днес нататък да обявявате *"Изгубеният Рай"* на Милтон или *"Месиадата"* на Клопщок за осъдени дяволски съчинения. От само себе си се разбира, че можете да се радвате по-нататък на красотата и на величието на тези съчинения. Но трябва да бъдете на ясно върху факта, че в такива съчинения, доколкото те са именно цветове на популярната нова цивилизация на човечеството, въобще не става дума за *Христос*, а такива съчинения произхождат от заблуждението, че всичко, онова, което не принадлежи на развитието на човечеството, може да бъде причислено от една страна към дяволското, и че от друга страна се получава божественото. И ако тогава някой напише един *"Изгубен Рай"*, той описва в действителност изгонването на човека от царството на Луцифер в царството на Ариман, и описва копнежа на хората не за Божественото, а описва копнежа на хората за изгубения рай, което всъщност значи за царството на Луцифер. Вие можете да видите красиви описания на човешкия копнеж за царството на Луцифер в *"Изгубения Рай"* на Милтон, можете да видите това също в *"Месиадата"* на Клопщок; *но именно това трябва да виждате в тези съчинения, защото това са те в действителност.*

Някои представи, които са проникнали в по-новото човечество, трябва непременно да бъдат преразгледани. Днес, когато се подготвяме да мислим и чувстваваме антропософски, ние не стоим пред малки решения, а стоим пред велики решения. Ние трябва да вземем много сериозно думите, които Ницше често пъти е употребявал. Думите за преоценяване на определени стойности, тези думи трябва да бъдат взети много сериозно. Произведенията на човечеството от по-ново време трябва да бъдат много сериозно преоценени.

За целта не е нужно да станем осъдителни на еретиците. От Гьотевия *"Фауст"* постоянно цитираме сцени и аз съм посветил десетилетия на изучаването на Гьоте. Обаче от моята книжка *"Гьотевия способ"* можете да видите, че това не ме е заслепило относно погрешната характеристика, която живее във фигурата на Гьотевия *"Мефистофел"* би било еснафско да се каже, че Гьотевият Мефистофел е нещо погрешно, следователно дайте да го изхвърлим. Тогава бихме постъпили като някои съдии на еретиците. Ние не трябва да изпадаме в това положение като модерни хора. Но също не трябва да се задоволяваме по един удобен начин с онова, което е преминало в плътта и кръвта от по-новия духовен живот в широките човешки маси. Човечеството трябва да научи извънредно

много. То трябва да предприеме преоценки по отношение на много неща.

Всичко е свързано с мисията на *Михаел* спрямо онези Същества на висшите йерархии с които той отново стои във връзка. И как можем да стигнем до там, да разберем онези импулси, които проникват като лъчи от Михаеловото Същество в нашето земно човешко съществуване, за това искаме да говорим утре и в други ден.

СКАЗКА ВТОРА

Дорнах, 22 ноември 1919 г.

Вчера аз ви говорих за онази грешка, която е проникнала в нашия духовен живот от по-ново време и която днес още не се забелязва всъщност правилно освен от много малко хора. От тези изложения Вие добре ще сте почувствували, че с посочването на тези грешки ние се намираме на едно много важно място на духовните разглеждания. За едно полезно и благоприятно развитие на духовния живот на човечеството ще бъде напълно необходимо хората да виждат ясно в тази точка. Аз обърнах вниманието Ви върху такива произведения на културата като "*Изгубеният Рай*" на Милтон и "*Месиадата*" на Клопщок, които наистина са се родили от общото популярно мислене на последното столетие. Обърнах също вниманието върху това, как именно при тези изпъкнали относно художественото, относно общото духовно развитие произведения на културата може да се забележи, пред какви опасности стои човешкият душевен живот, ако хората не прозрат, ако не разберат, колко невъзможно е човек да стигне до едно истинско, необходимо за него понятие за Бога, а с това също до едно истинско понятие за *Христос*, когато си представя само, че структурата на света, включително духовното, трябва да се разбира само в символа на числото две. Именно поради това, че хората различаваха така да се каже само двойствеността, от една страна доброто, от другата страна злото, те изпаднаха в грешката да причисляват към злото всичко, което ние в течение на времето трябваше да назоваваме Луциферически и Ариманически принцип. Само че те не познаха, че са слели в едно два елемента на света. С това се получи така, че от друга страна хората са избутали фактически луциферическия елемент към областта на доброто, че с други думи те вярваха, че с името назовават Божественото, а всъщност примесваха луциферическия елемент в това Божествено. Чрез това обаче за нашето време стана също толкова трудно да стигне до едно чисто понятие на Христовия Импулс в развитието на човечеството и на света. Изхождайки от културата на столетията, ние сме свикнали поради признаването на тази двойственост да говорим от една страна за душевното, от друга страна за телесното. И ние

сме изгубили връзката между онези представи, които ни позволяват да доловим душевно-духовното, и онези представи, които ни позволяват да разберем телесното. Днес, когато говорим за мисленето, за чувствуването, за волението, ние едва ли говорим за нещо друго освен за звучене на думи. Ние не стигаме до никакви пълносъдържателни, действителни представи за тези душевни елементи. И от друга страна говорим за един лишен от дух материален свят, за един лишен от душа материален свят, и се базираме на един така да се каже външно втвърден, вкаменен, бездушен материален свят и не можем да построим никакъв мост от него до душевното.

За нас светът се е разпаднал на два елемента, духовното, което е навсякъде, и телесното, което е същевременно нещо духовно. Ние не можем да стигнем само с чисти теории до един такъв мост между телесното и духовното. И понеже не можем да стигнем до един такъв мост, цялото наше научно мислене е приело този характер на един раздор, на едно противоречие между телесното и духовното или душевното. Бихме могли да кажем: *от една страна различните вероизповедания са изпаднали в положението да обръщат вниманието само върху духовното, без да бъдат в състояние да обяснят, как това духовно действа непосредствено в телесното, как то действа творчески върху телесното, от друга страна обаче наблюдаваме днес едно лишено от душа знание, един лишен от душа възглед за света, което разглежда телесното така, че никъде не може да проникне с погледа до духовно-душевното, което царува в този процес на тялото.* Който обръща от тази гледна точка с поглед възгледа на естествената наука, както този възглед се е развил в течение на 19-то столетие и нашето 20-то столетие, ще трябва да си каже: *всичко, което застава тук пред нас, се явява като последствие на това, което току що бе охарактеризирано.* Обаче ние трябва да прибавим правилното, трябва да прибавим истината, която може да се получи от разнообразните предпоставки, за които говорихме от дълго време тук, трябва да прибавим преди всичко тази истина, преди да можем да разберем напълно заблудението, което днес покрива напълно истината. Днес се говори за човека като за едно единно същество, безразлично дали се говори за душевното или се говори за телесното. Говори се за душевното като за една единна същност, говори за телесното като за един на същност. И въпреки това, от нашите разглеждания сте разбрали, че в човешкото същество царува посочената Ви вече голяма противоположност между образуването на главата и всичко онова, което човекът носи на себе си във от своята глава. /Ви знаете, че това последното може да бъде разчленено по-нататък, но сега искаме да го вземем като едно цяло/. Хората питат за развитието на човека. Но този въпрос

относно развитието на човека трябва да се задава по съвършено друг начин по отношение на образуването на главата и за развитието на човека по отношение на останалото образуване на тялото.

Когато обгърнем с поглед образуването на главата - нека я вземем първо напълно телесно - когато говорим за развитието на главата доколкото тя поддържа организма за сетивното възприятие или за мисленето или за образуването на представите, тогава ние, трябва да насочим поглед далече в миналото космическо развитие на човека. Тогава трябва да си кажем: *онова, което намира днес израз във формата на човешката глава, то се е развило бавно и постепенно.* То се е развило минавайки през Сатурновото развитие, през Слънчевото развитие, през развитието на старата Луна и след това се развило по-нататък през Земната епоха. Но не е така с останалата част на човешкото тяло. Би било напълно погрешно да се търси една единна история на развитието на човека, на целия човек. Можем да кажем: *развитието на главата ти сочи в миналото към предшестващите планетарни степени на развитието на нашата Земя: към Лунното развитие, Слънчевото развитие, Сатурновото развитие.* Онова, което накрая е намерило своя непосредствен завършек в човешката глава, е свързано с едно далечно минало развитие. Обаче когато прибавим към това всичко останало, което принадлежи към човека, ние не трябва да отиваме в миналото чак до Сатурновото развитие, а трябва да кажем: *онова, което човекът носи на себе си във от своята глава, можем да го проследим в миналото, доколкото то представлява развитието на гърдите, до планетарната Лунна епоха, а това, което са крайниците, се е прибавило едвам през време на образуването на Земята.* Ние разглеждаме правилно човека само тогава, когато кажем сравнително приблизително следното. Но моля Ви, схващайте само като сравнение.

Можете много лесно да си представите хипотетично: *чрез някакви организически отношения в Космоса, чрез някакви отношения на напрежение, свързани с отношения на растеж, с вътрешни отношения на растеж, човекът би си прибавил някакви нови крайници.* Тогава не бихме могли да проследите в миналото цялата човешка форма до предишното развитие, а бихте казали: *човекът, доколкото той се е развил, трябва да бъде проследен в миналото; обаче в определен момент, само в определен момент се прибавил този или онзи член на неговото съществуване.* Фактът, че сме заставени да не мислим така относно главата и останалия човек, се дължи на това, че чисто по отношение на външната пространствена големина останалият човек е по-голям отколкото главата. Истината е обаче тази, че развитието е започнало най-далече в миналото и останалата част на неговото тяло се е прибавила едвам по-късно. Ако гово-

рим въобще за една връзка на човека с животинския свят относно развитието, ние можем само да кажем: *онова, което се намира в човешката глава, е свързано с едно минало развитие на животните.* Човешката глава е една преобразена животинска форма, много силно преобразено животинска форма.

Външно, обаче в съвършено други отношения, човекът е имал едно животинско развитие, когато още не са съществували никакви животни. Животните са се развили едвам по-късно допълнително към човека. Онова обаче, което у човека е имало едно животинско развитие, е станало днес човешката глава. И онова, което е било добавено към главата като останал организъм на човека, *то е било прибавено към главата едвам едновременно с развитието на животните,* следователно то няма нищо общо с един животински произход. Така щото всъщност можем да кажем: *първо предвид по най-благородният член на човека, неговата глава, ни сочи в миналото към животинското; по отношение на него човекът е имал самият той по-рано един вид животинска форма.* Онова обаче, което иначе носим на себе си, ние го имаме наред с развитието на животните като един вид органическа добавка към главата, получили сме като органическа добавка към главата в космическото развитие.

Но главата е станала в определен смисъл наш орган на мисленето. Следователно нашият орган на мисленето е станал именно онова, което има животински произход, ако можем да се изразим така. *Само че то има един особен, странен животински произход.* Ако вземете днес една човешка глава, Вие не ще видите може би веднага при нея това, което сочи в миналото към животинска форма. Обаче ако я разгледа те по-внимателно ще познаете все пак, ако знаете само правилно да тълкувате формата на органите на главата, как те са преобразени органи на животинското.

Сега, ако вземем предвид, трябва да споменем същевременно, че в тази глава е проникнало едно обратно насочено развитие. Това, което е било нещо пълно с живот в по-ранните стадии на развитието, се намира вече в пътя на умирането в човешката глава, то се намира в едно насочено назад развитие на човешката глава. Веднъж аз казах: *ако като човеци ние бихме били само глава, ние не бихме живели всъщност никога, би трябвало всъщност постоянно да умираме, защото органическата връзка на човешката глава чрез силите на самата глава не е един процес на живота, а един процес на умирането.* Това, което е в главата, бива постоянно отново оживено от останалия организъм. Че главата също участва в общия живот на организма, това тя дължи на живота на останалия организъм. Ако главата би могла да се изостави само на онези сили, за които тя е организирана, а именно на силите на сетивното възприятие и

на силите на мисленето, тя постоянно би умирала. Главата има постоянно тенденцията да умира, тя трябва постоянно да бъде оживена. И когато мислим, когато възприемаме сетивно, тогава в нашата глава, в нашата нервна система въобще и в нейната връзка със сетивните органи, не става един възходящ, подходящ на растежа и негови подобни процеси на живота, защото тогава ние бихме могли само да спим, да бъдем потопени в дълбокия сън, тогава не бихме могли никога да мислим ясно. Само благодарение на това, че органическите процеси постоянно биват обръщани назад, в нашата глава намира място мисленето и сетивното възприятие.

Който иска да обясни мисленето или възприятието на сетивата по материалистичен начин от процесите на мозъка, съвсем не знае, какви процеси стават в главата, мисли, че там стават такива процеси, които могат да се сравнят с органическия растеж или нещо подобно. Но съвсем не е така. Онова, което върви успоредно с възприятието на сетивата и с мисленето, са процеси на умирането, това са процеси на нараняване, процеси на разрушение. Материалното трябва първо да бъде разрушено и тогава върху органическия процес на разрушението се издига процесът на мисленето.

Човечеството схваща тези неща днес така, като се опитва да разкрие тяхната природа външно. Човекът мисли, човекът възприема сетивно, обаче това, което става успоредно в организма за него той не знае нищо, това остава за него напълно в несъзнателната област. Само чрез онези процеси, които аз описвах в моята книга "Как се добиват познания за висшите светове" можем постепенно да се издигнем до едно познание, което не живее само в това, което хората наричат почти само с неговото словесно значение "душевното": *във възприятието на сетивата и в мисленето*. При една развитие, през което душата минава по този начин, тя може да се отдаде от едната страна на мисленето, на възприятието на сетивата и същевременно да възприема това, което става в мозъка. Тогава човек не възприема онова, което той чувства иначе като процес на растежа, а възприема един процес на разграждане, който трябва постоянно да бъде отново изправен от останалия организъм.

Това е трагическото съпровождащо явление на едно действително познание на дейността на нашата глава. Ясновиждащият човек не може да се радва на едно разцъфтяване на органическите процеси на главата, когато мисли, когато възприема сетивно, а трябва да се запознае с един процес на разрушението. Но той трябва да се запознае също с това, че материалистично настроеният човек приема, че в човешката глава стават такива процеси, които са именно изключени, когато човекът мисли или

възприема сетивно. Материализмът приема за себе си именно противоположното на това, което е действително вярно.

Следователно при човешката глава имаме работа с едно развитие от животинското, обаче сега вече с едно протичащо обратно развитие, с един процес на разграждане. Във възходящо развитие се намира нашият останал организъм. За този останал човешки организъм ние не трябва да вярваме, че той има някакво участие в духовно-душевното и в неговото изживяване в човека. Непрестанно от останалия организъм се изпраща нагоре в главата не само кръвта, а непрестанно в кръвта се издигат нагоре онези духовни мисловни формации, онези духовни мисловни форми, от които е изтъкан светът, от които е изтъкан също и нашият организъм. Тези душевно-духовни мислови форми /мисъл-форми/, тях човекът не ги възприема още днес в своето нормално състояние, но настъпи е епохата, в която човекът трябва да започне да възприема онова, което възлиза от неговото собствено същество като мисъл-форми. Вие знаете добре, че ние не спим само от заспиването до събуждането, а с една част на нашето същество спим през целия ден. Ние сме всъщност будни само за нашето мислене, за нашето образуване на представи и за възприятието на сетивата. По отношение на нашия чувствен живот ние сънуваме, а по отношение на нашия волев живот спим напълно. Защото от това, което искаме /което волим/, ние знаем само мислите, идеите, но не самия процес на волението. Това, което прави всъщност волята, това става за нашето съзнание така несъзнателно, както самият живот на съня от заспиването до събуждането. Обаче ако запитаме: *по кои пътища можем единствено да добием знание за действително божественото у човека?, тогава можем да посочим пътя не чрез главата, пътя чрез сетивното възприятие и чрез мисленето, а можем да посочим само пътя, който минава през нашия останал организъм.* И пред нас стои великата, мощна тайна, че човекът е развил своята глава в една дълга редица на развитието, че след това се е прибавило онова, което е неговият останал организъм, че главата е навлязла вече в едно протичащо обратно развитие, но че онова, което човекът може да чувства като свое божествено, трябва да му говори чрез неговия останал организъм, а не чрез главата. Защото важно е това, че човек трябва да бъде наясно върху факта: *чрез главата на човека му говорят първо само луциферическите същества.* И можем да кажем: *освен главата у човека бе създаден останалият организъм, за да могат да му говорят неговите богове.* В началото на Библията не стои: *Бог изпрати на човека светлинния лъч и той стана жива душа-а: Бог вдъхна на човека живото дихание и той стана една жива душа.* Тук ясно е познато, че божествения импулс дойде у човека не чрез една дейност на главата.

От това обаче на Вас ще Ви стане също понятно, че първо този божествен импулс може да дойде при човека в един вид несъзнателно ясновидства, или най-малко чрез едно разбиране на това, което бе дадено чрез едно несъзнателно ясновиждане. Ако от нашата Библия разгледате Стария Завет, ще трябва да откриете - ние знаем вече това от други разглеждания - че тя е резултат на едно несъзнателно ясновиждане. За това имаха съзнание също онези, които са помагали за създаването на Стария Завет. Днес аз не мога да Ви опиша тук възникването на Стария Завет, но бих искал все пак да обърна вниманието Ви върху това, в колко разглеждания сме говорили за това, как при учителите на древния еврейски народ навсякъде намирате на пълно съзнанието, че техният Бог им е говорил не чрез не посредствените възприятия на сетивата, не чрез обикновеното мислене, следователно не чрез всичко онова, посредник за което е главата, но че Бог им говорил чрез сънищата - под които те разбираха не обикновените сънища, а пропити от действителност сънища - каквото Бог им е говорил чрез такива моменти на ясновидство, както е говорил на Мойсея чрез горящата къпина и други подобни. И когато посветените на тези древни времена са били запитани, как те си представят, че призивите на Бога идват до тях, те са казвали: *на нас ни говори Господ, чието име е неизговоримо, но той ни говори чрез своето лице*. И те са наричали Лицето на Бога архангел *Михаела*, онова духовно Същество, което ние причисляваме към йерархията на Архангелите. Те са чувствували техния Бог като оставащ непознат зад явленията също и за ясновидеца. Обаче когато ясновидецът се е издигнал чрез вътрешното настроение на своята душа до своя Бог, говорел му е *Михаел*. Обаче този *Михаел* говореше само тогава, когато хората можеха да се пренесат в едно състояние различно от обикновеното състояние на определено ясновидство, чрез което в съзнанието влизаше онова, което твори върху човека и живее от заспиването до събуждането или чрез оставащата несъзнателна воля, която всъщност също спи и тогава, когато ние сме будни през деня.

И така в древното еврейско окултно учение са наричали откровението /изявата/ на *Яхве* откровение на нощта и са чувствували откровението на *Яхве* чрез откровението на *Михаела* като откровение на нощта. От една страна хората са търсели в света онова, което той можеше да даде на човека чрез възприятието на сетивата и чрез разбиращото човешко мислене, и са си казвали: *по този път идват познанията, идва знанието при човека, което не съдържа първо божественото*. Обаче когато от това състояние на съзнанието човекът се развива до едно друго състояние на съзнанието, тогава му говори Лицето на Бога, архангел *Михаел* и му разкрива същинските тайни, които са свързани с човешкото същество, разк

рива му онова, което му построява един мост между човека и онези Същества, които не могат да бъдат възприема ни във външния сетивен свят, до които не може да стигне свързаният с мозъка ум.

Така ние трябва да кажем: *в предхристиянските времена хората живеяха така, че от една страна можеха да насочат поглед върху сетивното познание - това познание беше ръководно начало при изпълнение на земните работи - и от друга страна към онова познание, което човекът би могъл да има - той не го е имал - за обикновеното съзнание, ако това съзнание би останало будно, когато то спи между заспиването и събуждането.* Човекът се намира в околността на духовните Същества - това са знаели тогавашните хора - когато е буден. И тези Същества не са неговите творящи Същества - така се е мислело в Стария Завет във времето, от което произхожда Стария Завет - тези същества са луциферическите същества. Съществата, които са били чувствувани по отношение на човека като божествено-творящи, те действуваха върху човека, върху човешкото същество от заспиването до събуждането, или върху онези части на човешкото същество, които спят също и през време на дневната будност. *Владетелят на нощта*, така са наричали Бога *Яхве* във времето, от което произхожда Старият Завет, а служителя на Бога на Нощта хората са наричали, както казахме, Лицето на *Яхве*, архангела *Михаел*. И за архангела *Михаел* са мислели хората, когато говорили за всички пророчески вдъхновения, чрез които те са разбирали повече от онова, което би дошло чрез познанието на сетивния свят.

И какво съзнание се крие зад всичко това? Зад всичко това се крие съзнанието, което е израснало от онези сфери на битието, в което съществуват Съществата включващи в техните редове *Яхве*, докато развитието на човешката глава е заобиколено от луциферически същества. Това беше една тайна, която се носеше през всички древни светилища и с която хората стояха действително много близко до истината, че щом човешката глава изпъква въвн от останалия организъм, човекът се е обърнал чрез своята глава към луциферическите същества. Хората са знаели така да се каже, че щом главата изпъква навън от останалия организъм, от човешкия организъм изпъква навън *Луцифер*. Онова същество, което е довело човешката глава от животинското до нейната настояща форма, е едно луциферическо същество. И онова Същество, което човекът трябва да чувствава като божествено, то трябва да се влива от нощното състояние на останалия организъм в човешката глава. Така стояха нещата с онова, което човекът можеше да знае в предхристиянските времена.

След това в Земното развитие проникна Тайната на Голгота. И ние знаем добре, че Тайната на Голгота означава съединяването на едно свръхземно Същество с човешкото земно развитие чрез тялото на Исуса от

Назарет, едно такова съединение, че чрез смъртта на Голгота това Същество, което ние наричаме Христово Същество, се съедини с човешкото земно същество. Какво стана чрез това в Земното развитие? Да, едвам чрез това Земното развитие получи своя смисъл. Земята не би имала своя смисъл, ако човекът би се развивал върху тази Земя, би стоял на нея със своите сетива и със своя свързан с главата ум, които имат първо един луциферически произход, външният земен свят, който би възприемал разливащия се върху Земята свят на светлината на Слънцето и на звездите, по който би трябвало да остане в състоянието на сън, за да възприеме ма Божественото. Чрез това Земята никога не би получила нейния смисъл, защото будният човек е свързан със Земята. Спящият човек няма отначало съзнателна връзка с земното съществуване.

Благодарение на това, че Христовото Същество живя в едно човешко тяло, което мина през смъртта, в земното развитие се получи като един вид тласък. Всичко в това Земно развитие получи един нов смисъл. Създадена бе първо възможността, *човекът да стане постепенно способен да познае своите творчески божествени сили също и през време на деня, през време на обикновеното будно съзнание, т.е. в обикновеното състояние на съзнанието.* Върху това днес все още царува погрешно разбиране поради това, защото времето изтекло от Тайната на Голгота насам не е довело още човека до там, да вижда и през време на дневната будност онзи свят, който той е чувствувал проникнат от откровенията на владетеля на нощта, *Яхве*, и на неговото Лице, *Михаел*. Имаше нужда от едно преходно време. Обаче с изтичането на 19-то столетие - цялата източна мъдрост сочи значението на изтичането на 19-то столетие, обаче от една страна съвсем различна гледна точка - с изтичането на 19-то столетие е настъпило времето, когато хората трябва да познаят: *сега в тях е латентна способността, сега в тях е назряла способността, благодарение на която те могат да виждат през откровението на деня това, което по-рано е било опосредствувано през архангел Михаела само в откровението на нощта.*

Обаче това трябваше да бъде предходено още от една голяма грешка, трябваше да бъде предходено така да се каже от една нощ на познанието. Аз често съм казвал, че никак не съм в съгласие с онези, които постоянно казват, че нашето време е едно преходно време. Аз зная много добре, че всяко време е една преход на епоха. Обаче аз не искам да остана при такива формални абстрактни определения, защото важното е това, да бъде показано, в какво се състои преходността на определено време. Преходът в нашето време се състои в това, *че хората трябва да познаят: чрез будното дневно познание трябва да дойде онова, което по-рано е било само нощно познание.* С други думи казано: *Михаел беше*

откровителят чрез нощта и в нашето време той трябва да стане откровителят през време на деня. От един дух на нощта Михаил трябва да стане един дух на деня. За него Тайната на Голгота означава едно превръщане от дух на нощта в дух на деня.

Обаче това познание, което трябва да си пробие днес път между хората много по-бързи отколкото вярваме, това познание трябваше да бъде преодолено от една още по-голяма грешка, от мислимо най-голямата грешка, която беше всъщност възможна в развитието на човечеството, макар и тя днес да се счита в много кръгове като една особено важна и съществена истина. За по-новото човечество се е забулил и прикрил напълно произходът на човешката глава, прикрила се е *напълно свързаната с човешката глава луциферическа духовност*. Човекът се считаше също и телесно като едно единство. Учените си задаваха въпроса за неговия произход и получаваха отговора: *човекът произхожда от животните, докато в действителност само онова, което у човека е луциферическо, произхожда от животинското*. Онова обаче, чрез което по-рано на човека са говорили неговите божествени сътворители в неговото сънно състояние, то се е родило едва след като наред с него са възникнали животните, родило се е като добавка към човешката глава. Хората, учените хора са разбъркали при човека всички едно в друго и говорят за произхода на човека от животинството. Това е нещо като едно наказание на познанието, което е проникнало в човечеството, при което аз разбирам думата "*наказание*" в един претълкуван смисъл.

От къде може да произхожда всъщност тази тенденция, че човекът създаде измислицата: *аз произхождам от животинството, докато истинският процес е този, който аз вече изтъкнах относно произхода на главата и на останалия организъм*. Кое вдъхнови на човека измислицата: *целият човек произхожда от животинството?*

Видите ли, в промеждутъчното време между Тайната на Голгота и нашите дни, което в определен смисъл беше една подготовка за разбирането на Тайната на Голгота, в това време, в което отстъпи на заден план древната езическа мъдрост, чрез която хората искаха да схванат също християнството, и в което не беше още узряло напълно духовното познание, в това време в развитието на човечеството се прокрадва постепенно ариманическият елемент. И непознавайки луциферическия елемент в човешката глава, хората не можаха също да познаят ариманическият елемент, с който Божественото се намираще в борба, в останалия човешки организъм. И така се роди чисто ариманическата измислица, че човекът произхожда от редицата на животните.

Че човекът произхожда от редицата на животните, това е едно вдъхновение на Ариман. Тази наука има чисто ариманически характер. На затъм-

нението на онази мъдрост, която сочеше, как в човешката глава има ме една луциферическа формация, на това затъмнение се дължи заблудата, че човекът произхожда от редицата на животните. Не можейки да прозрат по правилен начин едното нещо относно произхода на човешка та глава, хората не можаха да прозрат по правилен начин също и другото. И така в човешкия възглед се промъкна мнението за родството на човека като цялостно същество с животинството. И така в схващането на човешкото същество се промъкна също онова, което всъщност прониква в по-новото развитие на цивилизацията като един цял един светоглед: *човешката глава бе сметена за най-благородната част, като останалата част на човешкото същество бе противопоставена на главата, както те противопоставиха доброто и злото, небето и ада, създавайки една двоица вместо троица.* В действителност би трябвало да се знае, че първо онова, което човекът постига в света, обаче на луциферическата мъдрост, и че луциферическата мъдрост трябва постепенно да бъде проникната от други елементи. Онова духовно Същество, което - след като развитието на човечеството мина през Сатурновото, Слънчевото и Лунното развитие и беше започнало Земното развитие - организира вътре в образуването на главата луциферическата същност, това е архангелът *Михаел*. *"и той изтласка противните нему духове долу на Земята", т.е.: чрез това сваляне долу на Земята на противните на Михаела луциферически духове човекът бе проникнат първо от неговия разум, от това, което изниква от човешката глава.*

Така Михаел е този, който изпрати на човека своите противници, за да може човекът да получи чрез приемането на този противен, на този луциферически елемент първо своя разум. След това в развитието на човечеството влезе Тайната на Голгота. Христовото Същество мина през смъртта на Исус от Назарет. Христовото Същество се свърза с развитието на човечеството.

Подготвителното време изтече. Самият *Михаел* взе участие в свръхсезивните светове в резултатите на Тайната на Голгота. От последната третина на 19-то столетие *Михаел* има едно съвсем особено положение в развитието на човечеството. Първото неща, което трябва да настъпи чрез едно правилно познание на това положение на човека спрямо архангела *Михаел*, трябва да бъде това, хората да се взрат в такива тайни, каквито ние се опитахме днес да представим например по отношение на човешката глава и останалия човешки организъм.

Същественото трябва да бъде това, на хората да им стане ясно: *понеже не са познали действителния произход на човешката глава, те можаха да изпаднат само в една заблуда по отношение произхода на целия човек.* Понеже не искаха да си представят, че луциферическото форми

ране е заело място първо в човешката глава, те изпаднаха в погрешната представа, че онова, което е свързано с човешката глава, трябва да бъде приписано на същия произход с целия останал човек. Тази тайна трябва да прозрете човечеството. Човечеството трябва да стигне до възможността да застане мъжествено и смело срещу познанието, *че трябва да подобри себе си отвътре, чрез обхващането на нови божествени тайни, нещо от всичко това, което може да му бъде дадено чрез чистото разбиране на главата, чрез чистата човешка земна мъдрост или остроумие.* И първо трябва да бъде упражнено коригиране, изправяне на великата грешка, която трябваше да предходи обръщането /към истината/, грешката, която лежи в материалистичното тълкуване на учението за еволюцията относно произхода на целия човек от редицата на животните.

Само този ще бъде пътят, за да се стигне отново до възможността, да не виждаме в този човек, какъвто той стои пред нас, от едната страна само нещо чисто духовно-душевно, което обитава в едно тяло, а от друга страна нещо телесно лишено от душевност, а да виждаме конкретно духовното, което работи в него, макар и по един луциферически начин, което работи над човешката глава, да виждаме конкретно божествено-духовното, което работи над целия човек, което получава обаче един противник в намиращия се във главата организъм в ариманическата природа.

Говорейки в имагинации, можем да посочим в миналото, как луциферическият елемент е бил внедрен в човека чрез импулса на архангел *Михаел*; *чрез онова, което Михаел е станал, от човека трябва да бъде отнет отново ариманическият елемент.*

Пред нашата официална наука днес човекът стои за човешкото съзнание така, как то неистината би била тази, която анатомията, физиологията и т.н. познават, или това, което имаме пред нас във външното сетивно наблюдение у човека. Ние трябва да станем способни да гледаме човека така, че във всяка негова нишка да виждаме духовното, конкретно-духовната същност с телесното. Трябва да имаме съзнанието: *в течащата в живия човек кръв не се намира онова, което можем да направим да пада на капки, а тази течаща в живия човек кръв е одухотворена по един особен начин.* Ние трябва да се научим да познаваме духа, който пулсира през нервната система тогава, когато нервната система се намира именно в една фаза на умиране и т.н. и т.н. Във всички отделни прояви на живота трябва да можем да виждаме заедно духовния елемент.

Михаел е Духът на Силата. Прониквайки в развитието на човечеството, той трябва да направи хората способни, не да имат от едната страна абстрактно духовното, а от друга страна материалността, която чукаме, която разрязваме и за която нямаме никакво предчувствие, че всъщност тя

е само една външна форма на изява също на духовното. *Михаел трябва* да ни проникне като една мощна сила, която прозира материалното, като вижда в материалното същевременно духовното, като навсякъде в материалното бива виждан духът. Ние обърнахме вниманието върху една древна степен на съзнанието на човечеството, като казахме: *в това древно време словото живееше по духовен начин, но словото стана плът и живя между нас - така изразява това евангелистът*. Словото се съедини с плътта и това събитие бе предходено от откровението на *Михаела*. Всичко това са процеси в човешкото съзнание, върху които се обръща вниманието. Но трябва да започнете обратния процес, този обратен процес, който се състои в това, да прибавим към Словото на Евангелиста едно друго. В нашето съзнание трябва да се настани силата, да виждаме, как човекът приема това, което от духовните светове се е съединило чрез Христовия Импулс със Земята и трябва да се свърже с човечеството, за да не загине това човечество заедно с материалната Земя. Хората трябва да видят, как човекът приема духовното не само в своята глава, а в цялото свое същество, как той се прониква напълно с духовното. За това обаче трябва също да помогне *тълкуването на Христовия Импулс чрез импулса на Михаел*. Тогава към думите на Евангелиста ще може да се прибави: *и трябва да дойде времето, когато плътта отново ще стане слово и ще се научи да живее в царството на словото*.

Това не е една измислица на някой по-късен допълващ писател, когато в края на Евангелието /на Йоана/ стои, че някои неща са оставени ненаписани. С това посочва същевременно онова, което може да се открие на човечеството само постепенно. Лошо разбира Евангелията онзи, който ги разглежда така, като че те трябва да останат такива, каквито са и че към тях не може да се прибави нищо. Те трябва да бъдат тълкувани според думите на Христа Исуса, които аз постоянно съм Ви цитирал: *Ето аз съм с вас всеки ден до края на земните времена*. А това значи: *аз ви се изяхих не само в дните, в които са написани евангелията, аз ще ви говоря постоянно чрез моя дух на деня Михаел, когато по търсите пътя към мене*. Вие можете да прибавите чрез непрестанното Откровение Христово към Евангелията това, което наистина не може да се знае в Евангелието на първото хилядолетие, но ще може да се знае в Евангелието на второто хилядолетие /с това Евангелие трябва да разбираме Антропософията/, и към което постоянно може да се прибави нещо ново. Защото както е вярно това, което е писано в Евангелието: *В начало бе словото, и словото стана плът и живя между нас - също така вярно е, че трябва да прибавим към откровението: и човешката плът трябва да бъде отново одухотворена, за да стане способна да живее в царството на словото, за да вижда божествените тайни - че словото стана*

плът, това е първото откровение на Михаела, а одухотворението на плътта трябва да бъде второто откровение на Михаела.

СКАЗКА ТРЕТА

Дорнах, 23 ноември 1919 година

Завчера аз говорих тук за това, как като членове на човечеството ние трябва да живеем първо в една сфера, която можем да наречем нашата четвърта сфера на развитието. Ние знаем, развитието на Земята е вървяло така, че онова, което сега Земното развитие, се е оформило постепенно от Сатурновото развитие, че от него се е получило Слънчевото развитие, а от това последното Лунното развитие и най-после от Лунното развитие се е получило настоящето Земно развитие. Ако обгърнем сега с поглед тези четири редуващи се една след друга форми на планетата Земя, към която самопонятно принадлежи човечеството като такава, ние можем да разглеждаме човека само доколкото той е същество глава. Но трябва да бъдем също наясно върху това, че, като говорим така, всичко, което наричаме глава на човека, е символичен израз за това, което принадлежи на човешкото сетивно възприемане, което принадлежи на човешката интелигентност и което отново се влива в социалния живот чрез човешкото сетивно възприятие, чрез човешката интелигентност. Също всичко, през което човекът минава в своето развитие чрез това, че той е същество на сетивното възприятие, чрез това, че той е едно интелигентно същество, ние трябва да обхванем всичко това. Така че, когато казвам: *"човекът като същество глава"*, това е казано образно за всичко останало, което току що споменах.

Ние говорим без да мислим много за това, че като физически човеци се намираме в атмосферата. Но трябва също да разберем, че тази атмосфера принадлежи на нас самите. Защото, нали, онзи въздух, който е сега в нас, преди малко се намирал още вън от нас. Като човеци ние не сме никак мислими вън от тази атмосфера. Обаче ние сме свикнали даже като модерно човечество да вярваме, че и по-рано е било така - какъвто не е случаят - да говорим за тези неща като въздуха и други подобни само по модерен начин. Днес считаме за странно, когато говорим за това, че, също както ходим във въздуха, ние ходим в една сфера, която съдържа така да се каже условията за това, да бъдем сетивни същества, да бъдем интелигентни същества, на кратко казано, че всичко, което имаме на нас, което може да бъде изразено в символичен смисъл чрез това, че ние сме същество-глава. Но аз Ви казвам, че това е само едната сфера, в която се намираме. Ние се намираме обаче в различни сфери и искаме сега да обгърнем с поглед, в какво живеем чрез това, че нашата Земя е била предхождана от три стадии на развитие и ние се намираме на четвъртия.

Всичко това искаме да бъде охарактеризирано чрез площта очертана от този кръг /нарисувано е на дъската/, в която живеем така да се каже като нашата четвърта сфера на развитието чрез това, че тази сфера на развитието принадлежи на духовните Същества, които са нашите създатели, така, както тази четвърта сфера принадлежи на нас. Нека сега първо се абстрахираме от човека, нека насочим поглед към онези Същества, които в редуващите се йерархии винаги сме наричали Духове на Формата. Духовите създаващи всички форми, тогава трябва да говорим така, че като човечи ние ще достигнем тази сфера, която приписваме на създатели те ни божествени Духове, едвам когато ще е изминала още три по-нататъшни стадии на развитието, които ще намерите назовани в моята книга "Тайната наука" като стадий на Юпитер, стадий на Венера и стадий на Вулкан, и ще е стигнала до осмия стадий на нейното развитие. Следователно там, където ще се намираме ние хората след развитието на Вулкан, се намират сега тези творещи Духове. Там се намира тази сфера, която им принадлежи, както четвъртата сфера принадлежи на нас. Обаче ние трябва да си представим тези две сфери проникващи се една друга *следователно* когато наричам друга сфера, която сега назовах, като осма сфера, чрез това, че заедно с нас в тази сфера живеят нашите божествени създатели.

Ако обгърнете сега с поглед тази осма сфера, тогава в нея живеят не само нашите божествени Създатели, но в нея живеят освен това и ариманическите същества. Така щото чрез това, че живеем в кръга на осмата сфера, ние живеем заедно с Духовите чувствувани от нас като божествени Същества, но също и с ариманически те същества. В четвъртата сфера заедно с нас живеят, точно казано, луциферическите духове. Така стои *следователно* работата с разпределението на тези духовни Същества. Ние можем да разгледаме тези духовни Същества, когато обхванем онова, което от нашето същество стои във връзка със средите на тази сфери.

Тук на погледа на посветения се разкрива първо, че чрез това, че живеем в четвъртата сфера на нашето развитие, ние сме, както казахме, възприемащи и интелигентни същества. Обаче не трябва никога да забравя ме, че именно в тази интелигентност, при което с интелигентността искаме да назовем същевременно възприятията на сетивата, че в тази интелигентност действа луциферическата сила. Тази луциферическа сила е всъщност свързана вътрешно с особения род интелигентност, която днес човекът счита главно като негова собствена, полагаща му се интелигентност, с която той работи най-драговолно като своя интелигентност. И въпреки това, тази интелигентност е била предадена на човека само благодарение на това, че онова висше Същество, за което аз говорих като за

Същество на *Михаела*, е свалило луциферическите духове в сферата на хората, в четвъртата сфера на хората, и чрез това в хората е проникнал всъщност интелигентният импулс.

Вие можете да почувствувате, какво означава този интелигентен импулс на човечеството, когато обгърне те с поглед безличния елемент на още настоящата човешка интелигентност. Нали, ние хората имаме много лични интереси. Ние се срещаме едни други с нашите лични интереси и по отношение на нашите лични интереси сме именно индивидуализирани. Обаче това индивидуализиране спира пред интелигентността. По отношение на интелигентността по отношение на логиката ние, всички хора, имаме еднаквостта и се считаме с тази еднаквост. Ние не бихме имали тази еднаквост, ако, посредством *Михаела*, луциферическото влияние не би било упражнявано върху човечеството.

Ние се разбираме по този прост начин само благодарение на това, че имаме една обща интелигентност, само благодарение на това, че общата интелигентност произхожда от луциферическата духовност. Но тази луциферическа духовност се е родила чрез това, че *Михаел* е проникнал хората, повлиял е върху тях чрез луциферическата същност. Тези луциферически влияния са се оформили по-нататък в историческото развитие на човечеството. Наред с тях в човека са се развили и някои други неща. Обаче днес все още тази луциферическа духовност, която наричаме наша интелигентност, се счита в най-широки кръгове като отличаваща всъщност, като характеризираща човека.

За да си изясним още по-добре нещата, трябва да насочите погледа на Вашата душа върху нещо друго, което може да обедини нас хората даже върху цялата Земя, когато някога се разпространи по цялата Земя. *Това е Христовият Импулс*. Но Христовият Импулс е нещо различно от импулса на интелигентността. Вие не можете да направите от интелигентността на човечеството ваша лична работа. Интелигентността има нещо принуждаващо. Вие не можете да се решите внезапно да решите лично нещо, което трябва да се реши чрез интелигентност, без да отпаднете от социалния живот на човечеството като умопобъркан. Обаче от друга страна не можете да добиете никакво друго отношение към Христовия Импулс, освен едно лично отношение. Всъщност никой не може да убеждава някога в неговото отношение към Христовия Импулс. В крайна сметка това е лична работа. Обаче благодарение на това, че *Христос* мина през Тайната на Голгота и се съедини със Земното развитие, положението е такова, че макар и много хора да направят от Христовия Импулс нещо свое лично по един независим едни от други начин, този Импулс от само себе си става същият за всеки един човек. Това означава, че хората се обединяват чрез нещо, което всеки един прави за се бе

си, а не принудително, както чрез интелигентността, а чрез това, че именно чрез Христовия Импулс отношението към *Христос* се образува във всеки човек така, че, когато това отношение се образува по правилен начин, то е същото при всеки един човек. Тази е разликата между импулса на интелигентността и Христовия Импулс. Христовият Импулс може да бъде еднакъв в цялото човечество и въпреки това той е една лична работа във всеки отделен човек. Интелигентността не е лична работа.

Но къде падна Христовият Импулс? На този въпрос можем да отговорим по указания, които аз вече дадох. Знаем вече, че развитието на главата е едно развитие отиващо назад. По отношение на главата човекът се намира в едно постоянно умиране. Така че можем да обърнем вниманието върху космическия факт: *Михаел тласка луциферическите пълчища в царството на хората. Така луциферическите отряди получиха своето жилище човешката глава, но човешката глава в умираещ характер.*

Тук луциферическите отряди започнаха да водят една постоянна борба против умирането на човешката глава. И тук ние засягаме една наистина отдавна позната тайна на човешката природа, позната в най-различните форми, обаче напълно скрита за по-новото човечество. Когато обгърнем с поглед божественото развитие на човека, виждаме, че той носи в своята глава едно умиращо развитие, едно постоянно умиране. Обаче успоредно с това постоянно умиране върви едно разпалване на живота от страна на Луцифер. Луцифер иска непрестанно да направи нашата глава толкова жива, както е жив нашият останал организъм. Ако насочим поглед върху органическото естество, чрез това Луцифер би отклонил развитието на човечеството от неговата божествена посока, ако би успял да оживи фактически човешката глава така, както е жив останалият човешки организъм.

Обаче срещу това именно трябва да се обърне божествената насока на човешкото развитие. Защото човекът трябва да остане свързан с развитието на Земята, за да може да върви по-нататък със следващото развитие на Земята минаващо през бъдещите Юпитерово, Венерино и Вулканово развитие. *Човекът не би вървял по този път, който му е предначертан, а би бил внедрен в един космос, който би бил изцяло интелигентен, ако Луцифер би постигнал своята цел.*

Бих могъл да кажа, че говорейки физиологически положението е именно такова, че Луцифер постоянно действа в нас така, че ни изпраща нагоре жизнените сили, които искат да оживят главата, да проникнат главата, изпраща ги там от останалия наш организъм. Говорейки душевно, можем да кажем: *Луцифер иска непрестанно да даде на съдържанието на нашата интелигентност, което обхваща само мисли, което обхва-*

ща само образи, едно субстанциално съдържание. Луцифер има постоянно стремежа - аз изразявам сега душевно същото нещо, което по-рано изразих физически - Луцифер има постоянно стремежа, когато оформяме в духа един образ, да предаде на този образ нещо, което според мене е една художествена форма, да му даде едно действително субстанциално съдържание, *следователно* да проникне съдържанието на нашите мисли, на нашите представи с обикновената земна действителност С това той би постигнал онова, щото ние като човеци да напуснем другата действителност и да се пренесем в една мислова действителност, която би била тогава една реалност, а не само мисли. Тази тенденция на Луцифер е постоянно свързана с нашето човешко същество, имаща за цел да превърне нашите фантазии в действителности. Той полага мислимо най-големи усилия, за да могат човешките фантазии да бъдат превърнати в действителности.

Обаче всичко онова, което в човечеството е свързано с вътрешните причини на болестите, има връзка с тази тенденция на Луцифер. Прозирането на тази работа на Луцифер в това отношение, а именно пресуването на жизнените сили в умиращите сили на човешката глава, означава действително в крайна сметка диагнозата на всички болести. И естественонаучното медицинско развитие трябва да бъде насочено да гради върху познанието на този луциферически елемент. Да даде една такава насока на човешкото развитие, да внесе в него един такъв елемент, това се съдържа в тенденциите на нахлуващото в човешкото развитие влияние на *Михаел*.

Обратно е налице влиянието на Ариман. То се проявява първо от осмата сфера, от която е създаден нашият останал организъм - вън от главата - който организъм е пълен със жизненост, който е създаден чрез него вата собствена организация за жизнеността. Там действуват сега ариманическите същества. Те имат обратния стремеж, а именно да изпратят в жизнените сили на останалия организъм силите на смъртта, които според божественото развитие принадлежат всъщност на главата. Така щото ние получаваме по този начин чрез Ариман по околния път от осмата сфера силите на смъртта. Това отново е изразено физически.

Говорейки душевно би трябвало да се изразя така: *всичко онова, което действува в човека от тази сфера, действува върху човешката воля, а не върху интелигентността.* Но на основата на човешката воля стои желанието; *във волята винаги се крие нещо от желанието.* Това, което стои на основата на волята като природа на желанието, в него Ариман постоянно се стреми да внесе личния елемент на човека. И чрез това, че в природата на желанието се крие личният елемент на човека, чрез това нашата човешка психическа волева дейност е едно копие на нашето

отиване към смъртта. Вместо да се оставим да бъдем проникнати от божествените идеали, да ги оставим да проникнат в нашето желание и чрез това в нашата воля, в нашето желание, в нашата воля внасяме нещо лично.

Така ние сме действително в състояние на равновесие между луциферическия и ариманическият елемент. Луциферически-ариманическият елемент ни предава болест и смърт във физическата област, а в душевна та област разлива в нас всичко онова, което се явява в нас като измама чрез това, че считаме за действителност едното или другото, което принадлежи само на света на мислите, на света на представите, на света на фантазията. По отношение на духовния елемент по този път в нашето човешко същество прониква именно горещото желание на егоизма.

Така ние виждаме, как с човешката природа е свързана тази двойка Луцифер-Ариман. И как модерното цивилизовано човечество се мами, може да се измами, това аз Ви обясних с Милтоновия "*Изгубен Рай*" с Клопщоковия "*Месия*" и с Гьотевия "*Фауст*". Сега важното е това, че ние като човечество сме стигнали в Земното развитие до една точка, която може да бъде охарактеризирана като кажем, че сме преминали вече средата на Земното развитие. Нали, положението е такова: *Земното развитие беше първо възходящо, достигна една върхова точка, и от онова време насам то е вече низходящо*. Поради определени причини, които няма нужда да обясняваме днес, имаше един вид оставаща еднакво равнище до Гръцко-латинската епоха и от там до 15-то столетие. Обаче от онова време насам развитието на земното човечество е действително низходящо.

Физическото земно развитие е вече отдавна низходящо. Още във времето, което е предходило нашата последна ледена епоха, следователно преди Атлантската катастрофа, започна низходящото Земно развитие във физическо отношение. Това е нещо, което днес може да бъде казано на хората не само от нас антропософите, то е нещо, което геологията знае вече, както аз често съм споменавал, че, когато крачим по земната пръст, на много места минаваме вече върху намиращата се в низходящо развитие земна кора. Достатъчно е само да прочетете в по-добри Геологии описанията на земното развитие и ще можете да констатирате това също и днес като резултат на физическата наука, именно, че Земята се намира в низходящия стадий на нейното развитие. Но също и онова, което съществува в нас хората, то също се намира в низходящо развитие. Ние не можем вече да разчитаме като хора на това, че от развитието на нашето тяло можем да получим някакъв подем. Трябва да уловим подема чрез това, като се научим да гледаме у човека в това, чрез което вън от Земното развитие той води по-нататък към следващите форми на

Земното развитие. Трябва да се научим да гледаме към бъдещите човеци. *Това значи да мислим по Михаелов начин.* Искам да Ви охарактеризирам, що значи да мислим по Михаелов начин.

Когато днес заставате пред Вашите себеподобни, Вие заставате всъщност пред тях с едно напълно материалистично съзнание. Казвате си, маркир и да не го казвате гласно, но мислено, но го казвате на себе си всъщност в по-вътрешните основи на Вашето съзнание: *това е един човек от плът и кръв, това е един човек от земни вещества.* Вие си казвате това също и при животното, казвате си го също при растението. Обаче това, което си казвате по отношение на човека, на животното и на растението, можете да си го кажете с право само по отношение на минерала, само по отношение на минералното същество. Нека вземем веднага крайния случай, човека. Нека разгледаме човека, така както той е формиран в неговото външно явление, да го разгледаме първо по отношение на неговата външна форма. Това, което той е такъв по отношение на външната форма, Вие всъщност никак не го виждате, не го виждате в действителност, срещу него Вие не можете да застанете с Вашата физическа възприемателна способност, а тази форма е изпълнена, даже повече от 90% с течност, с вода. И това, което изпълва човешката форма като минерални вещества, това виждате Вие с Вашите физически очи. Вие виждате това, което човекът съединява със себе си от външния минерален свят. Вие не виждате човека, който съединява това със себе си. Вие ще говорите правилно, ако си кажете: *онова, което стои тук пред мене, това са материалните частици, които човешката духовна форма натрупва в себе си, това прави, щото невидимото, което стои тук пред мене, да бъде видимо. Човекът е невидим, действително невидим.* Всички Вие, както седите тук, сте невидими за физическите сетива. Тук седят само толкова и толкова форми, които са събрали чрез определена вътрешна привличаща сила материалните частици. Тях виждаме ние, тези материални частици. Ние виждаме само минералните вещества. Действителните човеци, които седят тук, са невидими, са свръхсетивни. *Да си казва човек във всеки момент с пълно съзнание нещо подобно, това съставлява Михаелов начин на мислене,* да престанем да считаме човека като този конгломерат, като тази смесица от минерални частици, които той само подрежда по определен начин. Животните също правят това, растенията също, само минералите не го правят. *Да станем съзнателни за това: ние се движим между невидими човеци - това значи да мислим по Михаелов начин.*

Ние говорим за ариманически същества и за луциферически същества, говорим за Съществата на йерархиите - Ангели, Архангели, Архаи и т. н. Това са невидими Същества. Ние се научаваме да ги познаваме по

техните действия. Говорихме за много от тези действия, също и сега през тези дни. Ние се научаваме да познаваме тези Същества от това, което те вършат. Нима положението с човека е друго? Ние се научаваме да познаваме човека, който е невидим, тук във физическия свят чрез това, че той подрежда минерални частици, слага ги едни върху други така. Обаче това е само една дейност на човешкото същество, едно негово действие. Фактът, че трябва да си изясним по друг начин действията на Ариман и Луцифер, на Ангелите, Архангелите, Архаите и т.н., това означава именно само, че познаваме тези същества по друг начин. Обаче относно това, че тези същества са невидими, те никак не се различават от нас, когато пристъпваме разумно към това, което са човешките същества.

Видите ли, това значи да мислим по Михаелов начин: *да разберем, че по същество никак не се различаваме от свръхсетивните същества*. Човечеството можеше да мине без това съзнание, докато минералите още му даваха нещо. Обаче откакто минералния свят се намира в низходящо развитие, човекът е призван да се врастне в едно духовно схващане на своето Себе и на света. Да можем да намерим вътрешната сила да не трябва да ходим из света със съзнанието, че това правилно натрупване на материалните частици е човекът, а със съзнанието, че човекът е действително едно свръхсетивно същество, а тези материални частици само ни показват с един жест на външния минерален свят: *тук се намира един човек - да развием силата на едно такова съзнание, тази сила ние можем да я имаме от 70-те години на 19-то столетие, можем да я имаме до висока степен*. И само поради влиянията на Ариман, както аз ги охарактеризирах преди осем дни тук, човекът отхвърля това вътрешно съзнание, не иска да премине към това вътрешно съзнание. Едното е свързано с другото в човешкия живот. И така както ходим из света в заблудението, че човекът е едно сетивно същество, а не едно свръхсетивно същество, така ходим също и под властта на едно друго заблудение. Ние говорим за развитие и мислим, че това развитие върви така напред едно след друго, все по-нататък и по-нататък. Вие знаете, че не беше възможно да дадем художествена форма на едно такова развитие при нашата сграда /Гьотеанума/. Когато оформях капители те, аз трябваше да покажа първия, втория и третия капител в едно възходящо развитие, четвъртият стои в средата, петият се намира в низходящо развитие, шестият е отново по-прост, а седмият отново най-простиат. Тук аз трябваше да прибавя към възходящото развитие низходящото развитие. Това развитие имаме ние фактически в нашата глава. Докато нашият останал организъм се намира още в едно възходящо развитие, нашата глава се намира вече в едно низходящо развитие. Когато хората вярват, че

развитието се състои в един постоянен възход, те се отдалечават от истинската действителност, тогава те говорят така, както *Хекел* беше говорил под едно заблуждаващо влияние: *първо е имало прости същества, след това по-нататъшното развитие, отново по-сложни същества и т.н. и т.н. до безкрайност, все по-сложни, все по-съвършени*. Това е едно безсмислие. Всяко развитие, което върви напред, изминава също отново обратния път. Всеки възход е последван от едно слизание надолу. Едно от най-оплиташите заблуждения на по-новото човечество е това, че това по-ново човечество е изгубило връзката между еволюцията и деволуцията, между развитие и връщането по обратния път. Защото там, където има възходящо развитие, трябва да се получи заложибата за обратно развитие. Тогава в момента, когато едно възходящо развитие започва да върви по обратния път, физическото преминава в духовно развитие. Защото щом физическото започва да върви по обратното развитие, отваря се място за едно духовно развитие, защото там съществува едно обратно физическо развитие. Обаче ние не ще разберем човешкото същество и с това и останалия свят, преди да дойдем в състояние да виждаме нещата в нейната правилна светлина, следователно да свържем нашата интелигентност с луциферическото развитие, така както аз го описах. Защото тогава ще преценим по правилен начин тези неща и ще знаем, че нашата интелигентност се нуждае от внасянето в нея на един нов елемент, ако тя трябва фактически да доведе човека до неговата цел. На Луцифер трябва да се попречи чрез Христовия Принцип да отклони човечеството от преопределената му божествена посока.

Аз вече казах, че едното е свързано с другото. Видите ли, човекът се намира под влиянието на същото заблуждение, което предаде на божествените Същества определени луциферически качества. Под това влияние той е склонен днес да вижда в изобразяването на красивото например едностранно един идеал. Без съмнение ние, красивото като такова може да бъде изобразено. Но ние трябва да имаме съзнанието: *ако като човеци бихме се отдали само на красивото, тогава бихме развили в нас онези сили, които водят в плавателните води на Луцифер*. Защото в действителния свят не съществува едностранно само красивото, както не съществува само едностранното възходящо развитие, а към него принадлежи също обратното развитие, към еволюцията принадлежи деволуцията. Чисто красивото, използвано от Луцифер, за да обвърже, да заслепи хората, би освободило именно човека от земното развитие и не би свързало човечеството със Земяното развитие. Както имаме работа с едно действие едно в друго на еволюцията и деволуцията, така ние имаме в действителността работа с една игра едно в друго, а именно с една остра борба на красивото против грозното. И ако искаме да схванем действи-

телно изкуството, не трябва да забравя ме никога, че последното художествено нещо в света трябва да бъде показването на действието едно в друго, показване на борбата на красивото с грозното. Защото само чрез това, че насочваме поглед върху състоянието на равновесие между красивото и грозното, ние стоим вътре в действителността, а не едностранно в една не принадлежаща на нас действителност, която обаче е преследвана с нас в луциферическата, в ариманическата действителност. Много е необходимо, такива идеи, каквито току що изказах, да проникнат в културното развитие на човечеството. В Гърция - Вие знаете с какъв ентузиазъм говорих аз често пъти от това място върху гръцкото образование - в древна Гърция можеха да се отдадат едностранно на красивото, да се посветят едностранно на красивото, защото тогава човечеството не беше още обхванато от низходящото Земно развитие, поне не в гръцкия народ. Обаче от онова време насам човекът не трябва да си позволява лукса, да култивира само красивото. Това би било бягство от действителността Той трябва смело да застане срещу борбата между красивото и грозното. Той трябва да може да чувствава дисонансите в разгара на борбата с благозвучието в света, да може да съчувства, да живее с тях.

Чрез това в развитието на човечеството идва сила, крепкост, и от тази крепкост идва също възможността човекът да има онова устройство на съзнанието, което ни издига сега действително над измамата, че човекът се състои в неговото истинско същество от натрупаните едно върху друго вещества, минерални материални частици, които той само е събрал и сглобил в себе си. Днес бихме могли вече да кажем всъщност физически, че човекът наистина не носи в себе си, в своето същество характеристиката за минералната природа, за външната физическа природа. Външният минерал е тежък. Обаче онова, което например ни прави способни да развием душевен живот - сега не казвам интелигентност - то не е свързано с тежестта, а напротив с обратното на тежестта, с онова, което се нарича подемна сила на течността. Аз Ви описах при други случаи, как нашият мозък плува в мозъчната вода. Ако той не би плувал в тази мозъчна вода, намиращите се там кръвни артерийки биха били премазани. Когато Архимед се намирал веднъж в банята, той открил, че става по-лек, и така се зарадвал, че тогава е извикал своята *Еврика*. Вие сте изучавали всичко това във физиката. Следователно ние не живеем душевно от привличането надолу, а живеем от привличането на горе. Не чрез това, че нашият мозък е тежък, а чрез това, че плувайки в мозъчната вода нашият мозък е по-лек, чрез това живеем ние всъщност душевно. Ние живеем чрез това, което ни тегли нагоре от Земята. Това може да се каже вече днес и физически.

Обаче това, върху което исках да обърна вниманието Ви през тези три дни, беше и е, че по отношение на модерния живот ние се нуждаем от едно устройство на душата, което действително във всеки момент на будния дневен живот има съзнанието за свръхсетивното в непосредствено заобикалящия ни свят, което не се подава на измамата, че виждаме действително хората, понеже ги виждаме, а духовете ние не виждаме също и хората. Тази е именно измамата, че хората вярват да ги виждат. Ние никак не се различаваме от висшите йерархии. Да се научим да схващаме еднородността между Съществата на висшите йерархии и самите нас, даже на самите животни и растения, тази е задачата, която е поставена на модерното човечество.

Ние говорим за това, че чрез Тайната на Голгота Христовият Импулс е влязъл в Земяното развитие, първо в развитието на човечеството, съединил се е с него. Хора та казват, че не го виждат. Да те не ще могат да го виждат до тогава, докато се мамят и по отношение на самия човек, докато виждат нещо свършено друго, а не човека, докато не виждат, що е в действителност човекът. В момента, в който това не ще бъде вече една теория, а е живо чувствувана действителност на душата, която ни прави способни да виждаме в човека нещо свръхсетивно, в този момент ние възпитаваме в нас способността да възприемаме навсякъде Христовия Импулс сред нас, да можем да кажем навсякъде от нашето убеждение: *не го търсете чрез външни жестове, чрез външни изрази, той е навсякъде между вас.* Но човечеството трябва да развие също скромността и смирението, да вярва в това, че за възпитанието на едно такова съзнание, което предварително вижда навсякъде в човека едно свръхсетивно същество, се изисква действително нещо. Когато човек може да си го каже теоретически, с това не е направено още нищо. Само когато човек действително не вярва, когато не го чувства като нещо абсурдно, че онова, което стои срещу него, е действителният човек, само тогава той се намира в душевното устройство, което аз всъщност разбирам, когато Ви говоря това.

Ако бихте били в състояние да излезете на мястото, където се строи нашата сграда, за да съберете набързо толкова много от най-различни неща, които се намират там, да държите това пред себе си чрез сърчно манипулиране така, че този, който Ви срещне, да не вижда нищо от Вас, а да вижда останки от счупени тухли, от дървета и т.н.: *вие не бихте казали, че тези останки от счупени тухли и дървета, които са подредени в определена форма, са човекът.* Но и с минералните вещества Вие не вършите нещо друго, тези минерални вещества, които излагате пред Вашите себеподобни във Вашето тяло. Понеже вижда те тези минерални

вещество с Вашите очи, Вие казвате, че това е човекът. В действителност това е само жестът, който сочи към истинския човек.

Когато насочим поглед в предхристиянските времена, ще открием, че видимо, бих могъл да кажа, пратеници на Бога са идвали на Земята и са се изявявали на хората, правели са се разбираеми на хората. Най-великият слязъл на Земята Божи Пратеник, *Христос*, беше също едновременно онзи, който можа да се изяви последен в най-великото земно събитие без съдействието на човека. *Сега ние живеем във времето на откровението на Михаел. То е също така налице както другите откровения. Обаче то не се налага вече на човека, защото човекът е навлязъл в своето развитие на свободата. Ние трябва да отидем насреща на откровението на Михаел, трябва да се подготвим така, че той да изпраща в нас най-мощните сили, да осъзнаем свръхсетивното в непосредствената околност на Земята.* Трябва да осъзнаете, какво е дадено в това откровение на Михаел за хората на настоящето и на близкото бъдеще, когато хората свободно ще се приближат до него. Трябва непременно да осъзнаете, че днес хората се стремят към решението на социалния въпрос от остатъците на стари състояния на съзнанието. Всичко, което е могло да бъде решено от стари състояния на съзнанието на човечеството, то е вече решено. Земята се намира вече в низходящия клон на нейното развитие. Изискванията, които възникват днес не могат да бъдат решени с мислите, които са получени от стари те времена, от миналите състояния на човешкото съзнание. Тези изисквания могат да бъдат решени само при едно човечество, което е развило едно ново устройство на душата. *Задачата, която имаме, е тази: да действваме така, че това ново устройство на душата да дойде сред хората.* Ние виждаме днес положението на човечеството, бих могъл да кажа, като нещо, което подтиска нашите души като един ужасен кошмар, виждаме, че хората не могат да излязат от представите, които са развивали в течение на хилядолетия. Ние виждаме днес, как текаят почти автоматично резултатите на тези хилядолетия стари представи, които са изгубили вече цялото си съдържание и всъщност не съдържат нищо друго, освен словесните черупки. Навсякъде между нас се говори за човешки идеали. Онова, което действително се съдържа в тези идеали, е нещо, това са само словесни звуци, защото в човечеството прозвуча един зов, който можем да преведем на нашия език така: *"Изменете вашето разбиране, защото е наближило времето"*/. Става дума за зова на Йоан Кръстител, който в Библията е преведен с думите: *"Покайте се"*. Бележки на преводача/. Обаче тогава хората все още можаха да изменят тяхното разбиране от старото състояние, от старото устройство на душата. Сега тази възможност не съществува вече, сега, ако трябва да бъде изпълнено това, което се е изисквало тогава, то трябва да

бъде изпълнено от едно ново устройство на душата. Михаел е бил посредник на преданието на *Яхве*, на влиянието на *Яхве* за хората. *От края на 70-те години на миналото столетие той е готов, ако само отидем насреща му, ако го посрещнем, да даде на хората разбирането за Христовия Импулс в истинския смисъл на думата. Но ние трябва да отидем насреща му, да го посрещнем. И ние отиваме насреща му, когато изпълним две неща:* по отношение на нашето собствено устройство на душата ние можем да кажем: *ние трябва да се откажем от определена грешка.* Аз не искам да Ви обременявам с много тесни абстракции, с философски светогледи, но трябва да обърна вниманието Ви върху това, защото е един симптом за новото развитие на човечеството: *че в зората на новото време е живял например един такъв философ като Картезиус.* Той още е знаел нещо за духовното, което действа през умиращата нерв на система на човека. Но същевременно е изказал изречението: *"Аз мисля, следователно съм"*. Това е точно противоположно на истината. Когато мислим, ние не сме, защото в мисленето имаме само образа на действителното. Ние не бихме имали от мисленето нещо, ако с мисленето бихме се намирали в действителността, ако мисленето не би било само един огледален образ. Ние трябва да осъзнаем огледалния характер на нашия мисловен свят. В момента, в който осъзнаем този огледален характер на нашия мисловен свят, ние ще апелираме към един друг извор на действителността в нас. За този извор иска да ни говори *Михаел.* А това значи: *трябва да се стараем да познаем нашия мисловен свят в неговия огледален характер, тогава ще работим против луциферическото развитие.* Защото това луциферическо развитие има пълния интерес, да влее в мислите субстанция и да ни представи лъжливата илюзия, като че в нашето мислене има субстанция. Но в нашето мислене няма субстанция, то е само образ, в него има само образ. Ние ще почерпим субстанцията от нещо друго, от по-дълбоките слоеве на нашето съзнание. Това е едното. Ние се нуждаем само от съзнанието, че нашите мисли ни правят слаби, тогава ще апелираме към силата на *Михаел*, защото той трябва да бъде духът, който ни показва онова в нас, което е по-силно от мисълта, докато ние сме научили чрез нашата цивилизация да насочваме погледа предимно върху мисълта и чрез това сме станали слаби хора, защото сме считали мисълта за нещо действително. Ако и да се отвърщаме от чисто абстрактната интелигентност, ние вършим това само привидно, стоим под ужасния робски бич на интелигентността като модерни хора и не изпращаме от по-дълбоките слоеве на нашето същество в самите мисли онова, което трябва да бъде в тях.

Второто нещо е: *да внесем в нашите желания, в нашата воля онова, което следва само от една такава действителност, която трябва да*

признаем като свръхсетивна. Аз често съм споменавал това тук, че непълното сериозно вземане на свръхсетивния характер на Тайната на Голгота си е отмъстило горчиво. Аз обърнах внимание то Ви върху един възглед, като например този на либералния богослов *Адолф Харнак*. Такива либерални богослови съществуват много и те спокойно признават: *от историческите документи не може да бъде намерено никакво доказателство за действителността на Тайната на Голгота.* Да, да се докаже исторически по същия начин, както може да се докаже съществуването на Цезар или съществуването на Наполеон, по същия начин не може да се докаже исторически съществуването на *Христа* Исуса. Защо? Защото в Тайната на Голгота пред хората трябваше да бъде поставено едно събитие, до което човечеството трябва да има за човечеството никакъв сетивен достъп. За да се научи човечеството именно чрез Тайната на Голгота да се издигне до свръхсетивното, затова не трябваше да има никакво сетивно, ни какво външно сетивно историческо доказателство.

С това обаче на нас ни се обръща вниманието върху две неща, към които трябва да се насочим. Първо да познаем в непосредствения сетивен свят, следователно в човешкия, животинския и растителния свят свръхсетивното, този е Михаеловия път. И неговото продължение: *в този свят, който ние самите познаваме така като свръхсетивен, в този свят да намерим Христовия Импулс.*

Като Ви обрисувам това, аз ви обрисувам същевременно най-дълбоките импулси на социалния въпрос. За щото абстрактният съюз на народите не ще реши международния проблем. С тези абстракции не можем да обединим хората по лицето на Земята. Обаче Духовете, които водят хората в свръхсетивното, и за които ние говорихме през тези дни, те ще обединят хората.

Външно днес човечеството върви срещу тежки борби. И по отношение на тези тежки борби, в началото на които едвам се намираме - аз често пъти съм споменавал това тук - и които довеждат до абсурдност старите импулси на Земяното развитие, не съществуват никакви политически, икономически или духовни лечебни средства, които са взети от аптеката на старото историческо развитие. От това, което иде от старите времена, произхождат ферментите, които поставиха първо Европа на ръба на нейната пропаст, които ще подготвят една борба по цялата Земя. Срещу това водене до абсурдност на човешкото развитие може да действа единствено онова, което води хората в пътя на духовното: *пътят на Михаил, който намира своето продължение в пътя на Христос.*

СКАЗКА ЧЕТВЪРТА

Дорнах, 28 ноември 1919 г.

В допълнение на някои неща, които изнесох в сказките от миналата седмица, днес бих искал да кажа именно нещо подготвително, което след това утре и в други ден ще бъде изградено по-нататък. Що се касае за това, да извикам в паметта Ви по един друг начин отколкото е ставало до сега някои неща от това, което ще ни бъде необходимо, за да проследим по-нататък темата, която вече сме започнали.

Когато си изясним, как е протекло Земното развитие, ние ще можем да сторим най-добре това като разглеждаме, бих могъл да кажа, събитията в отношение с центъра на тежестта на Земното развитие. Защото подреждайки по този начин събитията се получава определена структура във всичко онова, в което човекът стои в неговото собствено развитие чрез развитието на човечеството. Този център на тежестта е, както знаете, *Тайната на Голгота, чрез която едвам цялото останало Земно развитие е получило своя смисъл, своето истинско вътрешно съдържание.*

Ако отидем назад в развитието на западното човечества, което е получило Импулса на Тайната на Голгота като един елемент дошъл от изтока, ние трябва да си кажем: *приблизително в 5-то столетие преди настъпването на Тайната на Голгота започва, а именно изхождайки от гръцката култура, един вид подготовка за тази Тайна на Голгота.* Можем да кажем, че съществува една единна черта в гръцкото мислене, чувствуване и воление в течение на около четири и половина столетия преди настъпването на Тайната на Голгота. И тази единна черта минава през фигурата на *Сократа*, продължава се в цялата гръцка култура, всъщност също в областта на изкуството може да се забележи същата черта, тя се продължава в мощната, силно изпъкваща личност на *Платона* и получава след това, бих могъл да кажа, един повече учено изглеждащ характер в *Аристотел*.

От различните описания, които съм дал, Вие знаете, че Средновековието, а именно времето след *Августина*, полагаше особени усилия да използва ръководството, което можеше да се получи от Аристотеловия начин на мислене, за да разбере всичко, което е свързано с Тайната на Голгота, нейната подготовка и нейния отзвук. Чрез това именно гръцкото мислене стана така важно, също за християнското развитие на запада до края на Средновековието, че всъщност гръцкото мислене бе използвано, за да проникнат хората в съдържанието на Тайната на Голгота. Ние постъпваме добре, когато си изясняваме, какво е станало в тези последни столетия в Гърция преди настъпването на Тайната на Голгота.

Това, което стана тогава в мисленето, чувствуването и волението на гръцкия човек, е всъщност последното отзвучение на една неоченена днес първична култура на човечеството. Ние не можем да видим тези неща в тяхната истинска светлина с помощта на нашите исторически разглеждания не отиват в миналото до онези времена, в които една простираща се тогава по цялата Земя култура на мистериите проникна до основова всяка човешка воля и всяко човешко чувство. Ние трябва да отидем в миналото вече до хилядолетията, в които историята не достига вече, да отидем в тези минали хилядолетия с методите, които намирате поне загатнати в моята книга "*Тайната наука*", за да видим, от какво естество е била тази първична култура. Тя имаше своя източник в древните мистерии, в които ръководещите личности допуснаха онези хора, които намираха, че са обективно подходящи за не посредствено посвещение. Чрез такива посветени се разливаше от други хора онова, което посветените получаваха като познания в мистериите. И всъщност не можем да разберем цялата древна култура, ако не обгърнем с поглед почвата майка на мистериите култура. При *Есхил* ние виждаме, ако само искаме, още съвсем ясно тази почва майка на мистериите. Можем да я доловим също във философията на Платон. Обаче онова, което всъщност човечеството е получило чрез мистериите като откровение върху божественото, то е получило чрез мистериите като откровения върху божественото, то е било исторически изгубено. То се съдържа още по най-първобитен начин в това, което е станало исторически доказуема култура. Но това, което всъщност е станало тогава, може да бъде оценено най-добре чрез това, че си изясним, какво всъщност е останало във времето на Сократа в Гърция от онова, което е било първична мистериинна култура, в която се корени също гръцката култура. Останал е определен вид на мисленето, определен вид на образуването на представите.

Вие знаете, в официалната история се разказва, как Сократ е основал диалектиката, как всъщност той е бил великият учител на мисленето, на онова мислене, което след това Аристотел е развил мислейки повече научно. Но това, което е било гръцки начин на мисленето, на образуването на представите, то е всъщност последното отзвучение на културата на мистериите, защото културата на мистериите беше пълна със съдържание ние. В цялостния възглед на човека бяха приети духовни факти, които са основоположни причини за на шия миров ред, тези факти бяха приети чрез познанието. Съдържанията, мощните, велики съдържания постепенно са угаснали. Обаче начинът на мислене, които развиха учениците на мистериите, начинът на образуване на представите, конфигурацията на мисленето, тя е останала, и тя е станала всъщност историческа, станала е историческа първо в гръцкото мислене, след това отново в

средновековното мислене, в мисленето на християнските богослови, които бяха усвоили това гръцко мислене главно за богословието, за да разберат от школуването на мисленето с формите на мислите, с идеите и понятията, за да разберат това, какво се е вляло в човечеството чрез Тайната на Голгота. Това, което е изцяло едно сливане на духовните истини на Тайната на Голгота с гръцкото мислене. Изработването, мислителното преработване на Тайните на Голгота, е изцяло - ако мога да си послужа с един тривиален израз - извършено с инструмента на гръцкото мислене, на гръцката диалектика. До Тайната на Голгота изтекоха приблизително от изгубването на съдържание то на мистериите, от появата на чисто формалното естество, на чисто мислителното естество на мистериите четири и половина столетия. Можем да кажем приблизително: *четири и половина столетия*. Така щото трябва да си представим: *в едно предисторическо време върху цивилизованата тогава Земя се разпространи културата на мистериите*. Тя се разви по-нататък приблизително така, че остана само един дестилат, гръцката диалектика, гръцкото мислене. След това настъпи Тайната на Голгота. Тя бе разбрана първо на запад с помощта на гръцката диалектика. Който иска да се вживее в науката носеща още напълно в себе си богословие, да речем даже от 10-то, 11-то, 12-то, 13-то, 14-то столетия, той трябва да устрои своето мислене по друг начин, различен от този, по който днес човечеството е свикнало да мисли от мисленето царуващо в естествените науки. Онези хора, които днес разсъждават обикновено върху схоластиката, не могат да я разберат, защото всички те са основно школувани естествено-научно, а схоластиката предполага едно друго школуване на мисленето, различно от днешното естественонаучно школуване.

Ние живеем днес в един момент, в който отново са изтекли четири и половина столетия, откакто този друг начин на мислене, естественонаучния начин на мислене е обхванал човечеството. Този последният начин на мислене започва към половината на 14-то столетие. Тогава хората на запад започнаха да мислят така, как то намираме после това вече развито до определена степен при *Галилей* или при *Джордано Бруно*. Той е донесен след това до нашите времена. Да, това е привидно същата логика както гръцката логика, и все пак една напълно, напълно друга логика. Това е една логика, която постепенно е прочетена от природните процеси, също както гръцката логика е прочетена от това, което учениците на мистериите, мистите виждаха в мистериите.

А сега искаме да си изясним разликата, която съществува между четири и половина столетия преди настъпването на Тайната на Голгота в тогавашния почти единствен цивилизован свят, гръцкия, и нашите четири и половина столетия, в които човечеството бе възпитано чрез естествено

научното школуване. Представете си културата на мистериите като един вид химборасо на човешката духовна култура в много древни време на. Тази култура на мистериите се превръща след това в Гърция в логика - искам да опиша нещата по нишката - до настъпването на Тайната на Голгота. Това бива продължено след това в Средновековието чрез схоластиката Тук имаме последната издънка, това отзвучение на древната култура на мистериите в тече ние на четири и половина столетия. А сега от 15-то столетие започва един нов вид на мисленето, бихме могли да го наречем Галилеевият начин на мислене. Ние сме отдалечени приблизително толкова от изходната точка, колкото е продължило времето, което е било определено, което е било необходимо от явяването на този гръцки начин на мисленето до Тайната на Голгота. Но докато това е едно отзвучение, така да се каже една вечерна заря, ние имаме работа с едно предзвучение, с една прелюдия, с нещо, което трябва да се развие нагоре, което трябва да доведем до определена височина. Гръцката култура стоеше на един край. Ние стоим на едно начало.

Ние не можем да разберем напълно това съпоставяне на един край и на едно начало само тогава, когато разгледаме основно духовнонаучно развитието на човечеството от определена гледна точка.

Аз вече Ви изнесох веднъж и често пъти се връщам на това, че в настоящето време не напразно се търси онова себепознание на човечеството, което трябва да бъде доставено чрез антропософски ориентираната Духовна Наука. Защото една много голяма част от човечеството стои пред една пълна със значение възможност на бъдещето. Видите ли, тук е необходимо да се вземе сериозно фактът, че напредващото в своето развитие човечество, което историята познава е един развиващ се по-нататък организъм. Както при отделния организъм настъпва половата зрялост, а също в една по-късна епоха има преходи, така също в историята на човечеството съществуват епохални преходи. Днес все още хората изказват против учението за повтарящите се земни съществувания възражението: *но, хората не си спомнят за това, хората не си спомнят техните минали земни съществувания.*

Който схваща историята на развитието на човечеството като един организъм, как то аз именно посочих, той не трябва да се чуди, когато обхваща с поглед тази история на развитието действително обективно, че днес хората не си спомнят в обикновеното познание техните минали земни съществувания. Защото аз Ви питам: *за какво всъщност си спомня човекът в обикновения живот?* Той си спомня за онова, което е мислил. Това, което не е мислил, за него той не си спомня. Помислете само, колко много събитията в живота остават невзети под внимание от Ваша страна. Вие не си спомняте за тях, защото не сте ги мислили, въпреки че

те са станали може би близко около Вас. Вие можете да си спомните само за това, което сте мислили.

Но развитието на човечеството в миналите столетия и хилядолетия не е било така, че хората да са си изяснили обективно, каква е действително същността на човека. Откакто хората започнаха да мислят логически през Гръцката епоха, съществува наистина като един копнеж, който е изразен в изречението *"Познай себе си"*, обаче това *"Познай себе си"* може да бъде изпълнено едвам чрез действително духовно познаване. Само тогава, когато хората ще използват техния живот - за което съвременното човечество трябва да узрее - да обхванат в мисли собственото Себе, само чрез това те ще се подготвят да си спомнят за своя минал земен живот. Защото човек трябва първо да е мислил върху това, за което трябва да си спомни. Само онези, които в миналите времена са могли да насочат чрез посвещението погледа си върху тяхното собствено Себе, те могат днес действително да виждат своите минали земни съществувания - и не са така рядко хората, които могат да сторят това. Но въпросът стои все пак така, че хората минават през едно преобразуване не също и по отношение на тяхното чисто телесно развитие. Тези неща не могат да бъдат наблюдавани външно физиологично, а духовнонаучно. Човечеството не е вече днес така устроено, както е било преди две хилядолетия по отношение на неговото телесно устройство, а след две хилядолетия то не ще бъде вече такава, каквото е днес. Върху този въпрос аз вече често пъти съм говорил. Хората преминават със своя живот в едно бъдеще време, в което - ако мога да се изразя банално - мозъците ще бъдат вече различно устроени, а не както е устроен мозъкът при днешния човек. Мозъкът ще притежава възможността, способността да си спомня за минали земни съществувания. Обаче онези, които не са се погрижили още днес чрез размишление върху собственото Себе, ще чувствуват тази способност, която все пак ще бъде в тях механически, само като една вътрешна нервност - за да използвам днешния израз - като един вътрешен недостатък. Те не ще от крият, какво им липсва, защото междуременно човечеството ще бъде узряло относно своето тяло да вижда своите минали земни животи. Но който не се е подготвил за това виждане в миналото, той не ще може действително да ги вижда. Тогава той ще чувствуват тази способност като един недостатък. Ето защо в правилното познание на настоящите преобразователни сили на човечеството е заложено това, че чрез антропософски ориентираната Духовна Наука хората да бъдат доведени до едно истинско себепознание. А и днес още можем да обърнем вниманието върху това, какво ще бъде особеното изживяване, което хората ще могат да имат с виждането на миналите земни съществувания. днес ние живеем още в една епоха, когато онези нюанси на

чувствуването са изразени при малко хора, но все пак те съществуват, а в бъдеще ще съществуват много повече. Днес хората не обръщат още внимание на тези нюанси на чувстваването. Аз искам да Ви ги опиша такива, какви то те ще се появят някога. Хората ще се родят в света и ще си кажат: *да, като живея заедно с други хора, аз не съм възпитан нито съзнателно, нито несъзнателно за едно определено мислене*. В мене се явяват мисли. Аз съм роден и възпитан да мисля по определен начин. Обаче същевременно се виждам във външния заобикалящ свят: *моето мислене не съвпада с това, което съществува в заобикалящия външен свят*. Този нюанс на чувствуването съществува вече днес при отделни хора. Те трябва да мислят в една посока, която им се явява така, като че външната природа изисква нещо свършено друго от тях. Там където са се явили такива хора, които са почувствували това разногласие между това, което трябва да мислят, и това, което външната природа казва, те са били присмивани. Например *Хегел* представлява един класически случай за това. Той има някои мисли - разбира не всички хегелови мисли са лишени от практически смисъл - изразил е някои мисли върху природата, съставил ги е систематично. След това дойдоха еснафите и казаха: *да, това са твоите идеи върху природата*. Но я разгледай този или онзи процес в природата, те не отговарят на твоите мисли. Тогава *Хегел* казал: *толкова по-зле за природата*.

Естествено това изказване изглежда напълно парадоксално, и въпреки това в тези *Хегелови* чувства се съдържа нещо субективно напълно основателно. Напълно е възможно, някой да се отдаде напълно безпристрастно на своето вродено мислене и да си каже, че природата би трябвало да се образува по друг начин, ако тя би отговаряла на тези мисли. Обаче след известно време човек отново стига до там, да свикне с това, което самата природа говори. Тогава по-голяма част от хората не забелязват, че всъщност когато са узрели да наблюдават това, което природата говори, имат в себе си като един вид двойна душа, действително нещо като две истини. Онези, които вече забелязват добре това, могат да изпитат големи страдания, защото чрез това в тяхната душа се явява едно разногласие. Но това, което аз Ви описвам сега, което днес съществува при малко хора, и все пак съществува, въпреки че много често те не го забелязват, ще вземе все повече надмощие. Хората все повече и повече ще си казват: *да, такъв, какъвто съм роден, моята глава, моят ум се принуждава всъщност да си съставя един образ за природата*. Обаче този образ не съвпада с действителната природа. След това аз се вживявам в живота на природата и с течение на времето също усвоявам онова, което природата казва. Тогава аз трябва да намеря един изход.

Тези раздвоени чувства ще имат особено нашите души, когато отново ще дойдат на Земята. Тогава именно явно ще се яви един извор на мисли и усещания, чувства, чрез които човек ще си каже: *да, ти чувствуваш, какъв би трябвало всъщност да бъде светът, обаче светът не е такъв, а е различен*. След това човек отново ще се вживее в този свят, ще се научи да познава един втори вид закономерност и ще трябва да търси едно примиряване. На какво ще почива това?

Представете си, че човек идва във физическия свят чрез раждането. Той донася със себе си онова, което в неговото мислене и чувствуване е резултат на неговия минал земен живот. Докато не е бил свързан с този земен живот, фактически външният земен живот се е променил по определен начин. Той чувствува едно разногласие между мисленето, действията на което той донася със себе си от миналия земен живот, което не съвпада вече с това, как нещата са се променили, докато е отсъствувал от Земята. И сега той постепенно се вживява в своя нов живот и никак не приема в своето съзнание напълно онова, което му говори заобикалящият свят. Той го приема, бих могъл да кажа, като през едно було. Той го преработва едва след смъртта и след това отново го донася със себе си в следващия земен живот. Човекът все повече ще се намира в това раздвоение на своя душевен живот. Той все повече ще забележи: *ти донасяш със себе си нещо, което е ново по отношение на света, в който си се вратнал като физически човек чрез раждането*. Но чрез твоя физически човек ти приемаш сега в този свят нещо, което ще има преработваш отново едва след смъртта.

Съвременният човек би трябвало да се вживее много интензивно в този начин на чувствуване живота. Защото само благодарение на това, че се вживее в нещо подобно, той ще забележи силите, които пулсират всъщност през нашия живот, през нашето съществуване и които иначе напълно му избягват. И ние сме впрегнати в тези сили. Обаче ако не се постараем да ги проникнем с нашето съзнание, те остават в подсъзнание то и ни правят болни до известна степен. Човекът все повече ще възприема това разцепление: *разцеплението на онова, което му остава от миналия земен живот, и онова, което в този живот се подготвя за следващия земен живот*. И понеже човекът ще чувствува все повече тази раздвоеност, той ще се нуждае от едно вътрешно посредничество, от едно действително вътрешно посредничество. И все повече ще се разгорява големият въпрос: *как може да стигне човек до това вътрешно посредничество?* На този въпрос можем да намерим един отговор размислим върху следното.

Аз често пъти съм Ви изнасял: *като хора в обикновения живот ние сме всъщност напълно будни между събуждането и заспиването само за*

нашия мисловен живот, за живота на нашите представи. Мисловния живот, това означава пълна будност. Ние не сме будни напълно, даже когато сме будни, по отношение на живота на нашите чувства. Даже когато сме напълно будни за нашите представи и мисли, нашите чувства нямат в нашето съзнание една друга степен на будност, освен тази, която имат нашите сънища. Който може да прави проучвания в тази област, знае от непосредствено виждане, че в нашето съзнание чувствата не са по-живи, а само представата, която си образуваме за чувството, прави това да не изглежда така. Но животът на чувствата като такъв изниква от дълбоките основи на съзнанието така, че това, което излиза по този начин на повърхността, е подобно на сънищата. А волята в нейния същински живот означава за нас нещо, което спи в нас, даже когато иначе сме будни. По отношение на волята ние спим. Така щото ние имаме тези три състояния на съзнанието също когато сме будни. През деня ние ходим будни в нашия мисловен живот, и се мамим, че сме будни също в нашата воля, защото имаме представи за това, което върши нашата воля. Обаче това, което волята изживява, не се издига в нашето съзнание, а в съзнанието се издига само образът на нашата представа. Обаче чрез имажинативното познание издигаме на повърхността онова, което иначе сънува в чувствата, когато го доведем до пълно ясно познание на света, тогава забелязваме: *не само в нашите представи и мисли има мъдрост, ако мога да нарека сега това така, ние можем да го наречем технически така, макар и при много хора то да е липса на мъдрост - мъдрост има в нашите мисли, мъдрост има обаче също в нашите чувства, и мъдрост има също в нашата воля.* По отношение на днешното човешко съществуване ние можем да говорим всъщност ясно само върху това, което се намира в нашия мисловен живот, в живота на нашите представи. Това, което живее в живота на чувствата, върху него човечество то има днес общо взето едва други идеи, освен такива, които има върху живота на сънищата, и въпреки това там има мъдрост.

За този, който сериозно прилага върху собствената душа упражненията, които са описани в моята книга "Как се добиват познания за висшите светове" е възможно да се научи да познава определено вътрешно душевно вълнение, което протича така да се каже сънищно подобно, за повечето хора то протича само подобно на сънищата, няма по-голяма редовност от тази, която съществува при сънуването. Обаче в това вътрешно изживяване може да бъде внесен относително толкова много ред, щото човек скоро ще забележи: *наистина в това вътрешно изживяване не царува същата логика - понякога царува една много изопачена логика и различните откъслечи от мисли се подреждат заедно, разиграват се сънищно-подобно, в тях царува понякога една странна логика - но все*

пак, че в тях става нещо, това може да познае като една първа вътрешна опитност, както казахме, онзи, който приложи само малко върху своята душа това, което е описано в моята книга "Как се добиват познания за висшите светове", опитност, която е още твърде примитивна. Тогава, когато човек се потопява в това вълнение на будни сънища, изниква фактически една нова действителност в сравнение с обикновената действителност на външния живот. Тогава човекът може относително да забележи, че там изниква една нова действителност. Той може също относително скоро да забележи, че в тази цялост има също мъдрост, обаче една мъдрост, която той не може да обхване, за която не се чувства достатъчно узрял, за да я внесе напълно в съзнанието. Тя му се изплъзва постоянно отново и той не знае, какво означава това. И така човекът забелязва, може поне да забележи, че мъдрост протичане само в горния слой на неговото съзнание, което го прониква в обикновения дневен буден живот, но че там отдолу се намира един друг слой на неговото съзнание, който му се явява не логичен само затова, защото той сам го нарича така, защото не може още да обхване мъдростта на този слой на съзнанието. Можем да кажем: в момента, когато човек е добил напълно имагинативното познание, тогава тези будни сънища престават да бъдат така изопачени, каквито се явяват в обикновения живот, тогава те се проникват с една мъдрост, която насочва внимание само върху едно друго съдържание на действителността, върху един свят различен от сетивния свят, който ние обгръщаме с обикновената мъдрост.

В обикновения живот в нашето всекидневно съзнание се издига като вълна от този долен слой на съзнанието само животът на чувствата. И от един по-дълбок слой, който се намира още по-дълбоко, се издига като вълна животът на волята, който обаче също е проникнат от мъдрост, който е също напълно проникнат от мъдрост. Ние сме свързани също с тази мъдрост, само че не я получаваме в нашето горно съзнание. Така що то можем да кажем: *всъщност като човеци в нас царуват три слоя на съзнанието. Първият* е този на съзнанието на мисловния живот, в което живеем всеки ден. *Вторият* слой е този на имагинативното съзнание. *И третият* слой е този на инспиративното съзнание, което обаче остава много дълбоко долу, което наистина действува в нас, действително действува, особеността на което обаче ние не познаваме в обикновения живот. Ако съвременната философия би била само малко по-схватлива, вниманието на тази съвременна философия би било много силно привлечено - аз не казвам, че това се отнася за онзи, който няма никаква работа с тази философия, обаче философите би трябвало да разберат нещо подобно - вниманието на тази съвременна философия би било много

силно привлечено от това, каква голяма разлика съществува между това, което хората забелязват като истини чисто на основата на външното наблюдение на природата, и онова, което се намира в науките, например в математиката и геометрията, с които хората се стремят да разберат външната природа.

Можем да кажем с определено право: *за истините, които човек си усвоява чрез външното наблюдение - това толкова често е било повтаряно в историята на философията, че за философите би трябвало да бъде всъщност излишно да бъдат обяснявани тези неща - за това, което може да бъде наблюдавано външно, не можем всъщност никога да говорим за някаква сигурност.* Кант или Юм са изнесли това особено ясно, като даже гротескно са твърдели; *ние наблюдаваме наистина, че слънцето изгрява, обаче от наблюдението нямаме право да твърдим, че утре слънцето отново ще изгрее.* Само от това, че досега Слънцето винаги е изгрявало, ние вадим заключението, че то ще изгрее също и утре. Така е с истините, които извличаме външно от наблюдението. Обаче не е така например с математическите истини. Щом веднъж сме ги разбрали, ние знаем тогава, че те важат също и за бъдещето. Който знае, който може да докаже от вътрешни основания, че квадратът на хипотенузата е равен на сбора от квадратите на двата катета, той знае, че никога някой не ще може да начертае един правоъгълен триъгълник, за който това да не важи.

С тези математически истини работата стои различно в сравнение с истините, които познаваме чрез външното наблюдение. Хората познават този факт, обаче не са в състояние да разберат причината със средствата на днешното изследване. Причината се крие в това, че математическата истина извира тук от долния слой на съзнанието, от третото съзнание, и без човекът да може да предчувствува нещо от това, математическата истина изниква в неговото горно съзнание, където тогава той я вижда вътрешно. Ние имаме математическите истини затова, защото сами ние се отнасяме математически в света. Ние вървим, стоим и т.н., описваме линии. Чрез това волево отношение към външния свят ние добиваме всъщност вътрешното виждане за математиката. Математиката се ражда там долу в третото съзнание /Виж схемата на следваща страница/ и изплува нагоре.

Следователно общо взето, макар и в този случай обикновеното съзнание да не вижда произхода, ние имаме поне за една част на това подслонно съзнание много ясни представи. Математическите, геометрическите представи ни изплуват нагоре от там. Сънищно-подобен, безпорядъчен е само средният слой, той има в себе си нещо от безпорядъка на сънищата. Там горе, в горната стаичка, където обикновеното будно дневно съз-

нание протича в живота на представите, ние се намираме отново в яснота. И тогава в нас е ясно това, което изплува горе от третия слой на съзнанието. Това, което се намира помежду, то стига до по-голяма част от хората само като едно безпорядъчно будно сънуване.

ЖИВОТ НА ПРЕДСТАВИТЕ /на мислите/:	ПЪЛНА БУДНОСТ	МЪДРОСТ
ЧУВСТВО:	СЪНУВАНЕ	МЪДРОСТ
ВОЛЯ:	СПАНЕ/сън/	МЪДРОСТ

- I. ЖИВОТ НА ПРЕДСТАВИТЕ
- II. ИМАГИНАЦИИ
- III. ИНСПИРАЦИИ

Много важно е, че ние се изясняваме тези факти. Защото с това съзнание бяха свързани особено гърците през време на споменатите четири и половина столетия. Това съзнание бяха приели те, онова, което им беше останало като един остатък от културата на мистериите. И това е един чиста луциферически елемент, един чисто луциферически елемент. Аз неотдавна Ви го описах. Това е интелектуалистичната култура. В нашата глава е много ясно. Тя е проникната от мъдрост, от една общовалидна мъдрост. Обаче това е един чисто луциферически елемент в нас. /Виж схемата/.

И отново, това, което се намира там долу, което днешните учени обичат много, което още Кант е обичал много, така че казал: *по отношение на природата съществува само толкова много наука, колкото се намира математиката в нея - това е чисто ариманически елемент, който възлиза през нашето човешко същество*. Това е ариманически елемент.

Не е достатъчно, че знаем за нещо, че то е правилно. Ние знаем, че нещата, които разбираме интелектуално чрез нашата глава, са правилни, обаче това е един дар на луциферическия елемент. И ние знаем, че математиката е правилна, обаче тази мощна правилност ние дължим на Ариман, който седи в нас. И най-несигурният елемент се намира в средата. Това са привидно нелогично вълнуващи се сънища.

Искам да Ви приведа още един характерен признак, за да разберете пълното значение на този въпрос. Всъщност цялото математическо проникване на света, каквото то възниква чрез Галилей, Джордано Бруно, произхожда от този по-дълбок слой на съзнанието. Четири и половина столетия изтекоха, откакто ние усвояваме това, четири и половина столетия, откакто ние полагаме усилия да внесем този ариманически елемент в нашето човешко мислене и чувствование. Докато в най-светлата яснота на съзнанието светеше последният отзвук от културата на мистериите в гръцкото мислене, в най-долния, в най-тъмния слой на нашето съзнание

се намира първо изгревът на онова, което трябва да достигне своето хиборасо /своята върхова точка/ едвам в бъдеще. Това трябва да излезе на повърхността.

I. ЖИВОТ НА ПРЕДСТАВИТЕ /МИСЛИ/	/ЛУЦИФЕР/
II. ИМАГИНАЦИИ	СЪЗНАНИЕ
III. ИНСПИРАЦИИ	/АРИМАН/

Ние хората стоим с нашия душевен живот действително така, че този душевен живот е като една кобилица на везна, която трябва да търси първо равновесието между луциферическия елемент от една страна, и ариманическият елемент от друга страна. Само че луциферическият елемент се намира в нашата ясна глава, а ариманическият елемент се намира долу в мъдростта, която прониква нашата воля. Между тези два елемента ние трябва да търсим равновесието в нещо, което всъщност отначало ни се явява като непроникнато от нещо.

Как ще дойде мъдрост в тази средна част на човешкото същество? Така както стои първо човекът в света, той е държал по отношение на неговата глава от Луцифер, а по отношение на неговата мъдрост на обмяната на веществата, на мъдростта на крайниците той е държан от Ариман. Но по отношение на сърцето - за щото онова, което е описано като средна състояние на съзнанието, то е зависимо от организма на нашето сърце, свързано чрез организма на нашето сърце с човешкия ритъм също така, както нашата интелектуалност е свързана с главата /прочетете върху този въпрос написаното в моята книга "Загадки на душата" - в тази сфера на нашето съществуване трябва да дойде постепенно един също така голям ред, какъв то е дошъл в мъдростта на главата чрез логиката на главата - та, такъв идва във всичко онова, което знаем по ариманически начин, чрез математиката, геометрията, въобще чрез това вътрешно рационално наблюдение на природата. Чрез какво в тази средна част на човешкото същество ще дойде вътрешната логика, вътрешната мъдрост, способността за ориентиране? *Чрез Христовия Импулс, чрез онова, което е преминало в земната култура чрез Тайната на Голгота.*

Съществува една духовнонаучна анатомия, която ни показва, що е култура на главата, що е култура на обмяната на веществата, що е онази организационна сфера, която се намира между двете, и от какво се нуждае тя. На нашето човешко същество принадлежи проникването с Христовия Импулс, нашето човешко същество трябва да се проникне с Христовия Импулс.

Така щото можем да си кажем: *да предположим един хипотичен момент, да предположим, че Тайната на Голгота не би настъпила в Зем-*

ното развитие, тогава човекът също би имал мъдростта на главата. Той би имал също онова, което е възникнало от 15-то столетие насам. Обаче той би бил празен и пуст по отношение на своето централно същество. Той все повече и повече би чувствувал раздвоението между двете посочени вътрешни сфери. Той не би могъл да произведе равновесието. Ние можем да произведем това състояние на равновесие само благодарение на това, че се проникнем все повече и повече от Христовия Импулс, който предизвиква състоянието на равновесие между луциферическия и ариманическият елемент.

От това виждате, че можем да кажем: *в тези предхристиянски четири и половина столетия човекът е бил надарен като с една подготовка за Тайната на Голгота, с последния отзвук на културата на мистериите, който се установи, прибави се като един опосредствуван от главата спомен за тази древна култура на мистериите.* И в по-ново време, в течение на четири и половина столетия през човешкото същество мина подготовката за едни нов вид култура на мистериите. Но за да могат тези две форми на културата на мистериите да бъдат свързани също в историческото развитие на човечеството, за това в развитието на човечеството трябваше да бъде внесена обективно Тайната на Голгота. Разгледащо отвън развитието на човечеството протича така, че Тайната на Голгота бе поставена в него като един обективен факт. Обаче вътрешно развитието на човечеството протича така, че междуременно хората израстват, докато в 15-то столетие насам получиха онзи нов елемент, който аз току що Ви охарактеризирах като един елемент на Ариман и чрез който тепърва те добре ще почувствуват, че имат нужда от възможността да построят един мост между единия и другия.

Така ние можем да разберем вътрешно тричленият човек. И ние ще го разберем още по-точно, когато свържем с това, което Ви казах, нещо, което вече многократно съм споменавал. На древния грък с неговите последни остатъци на древната култура на мистериите не би било никак възможно - освен положението, че то се е появило у някои изродени хора, обаче не в степента както в нашето време - на древния грък не би му било никак възможно да бъде атеист. Атеизма е всъщност една нова формация, поне в неговите коренни форми. Защото древният грък, на когото беше действително присъща диалектиката, чувствуваше още в мисленето, даже в лишеното от съдържание мислене царуването на Божественото.

Когато знаем това и след това насочим поглед върху възникването на атеизма, върху пълното отричане на Божественото, тогава откриваме, на какво всъщност почива атеизмът. Атеисти - ние се нуждаем от методите на Духовната Наука, за да познаем това - атеисти са онези хора, при

които - това може да бъде в много тънки структурни отношения, но така е - при които нещо не е в ред органически. *Атеизмът е в действителност една болест.*

Това е онова, което трябва първо да запомним: *атеизмът е една болест.* Защото когато нашият организъм е напълно здрав, той не може да действа по друг начин в неговите отделни устройства, освен да чувстваваме нашия произход от Божественото - *Ex Deo nascimur.*

Второто нещо е обаче нещо друго. Човекът може да чувствава Божественото, обаче може да няма никаква възможност да чувствава *Христа*. Днес хората не правят в това отношение много тънки различия. Днес те се задоволяват твърде много с думи, също и в други области. Ако изпитаме днес именно истинското духовно съдържание на много хора на запада и не се ръководим от думите - те казват, че вярват в една свобода на волята и т.н. - констатираме, как цялата конфигурация на мисленето противоречи на това, което те изразяват с тези думи. Те са свикнали само във връзка с културата да говорят за *Христос*, за свобода и т.н. В действителност голям брой от живеещите между нас хора не са нищо друго освен турци; *защото съдържанието на тяхната вяра е също така фаталистично - макар и този фатализъм да е описан често пъти като природна необходимост - каквото е съдържанието на вярата на мохамеданците.* Мохамеданизмът е много по-разпространен отколкото се мисли. Ако не се спираме на думите, а на духовното съдържание, тогава някои християни са всъщност турци. И така хората се наричат също християни, макар и да не могат да намерят прехода от Бога, когото чувствуват, до *Христос*.

Достатъчно е само да обърна вниманието Ви върху един класически пример на едни модерен богослов, *Адолф Харнак*, който написа книгата "*Същност на християнството*". Моля Ви, направете този опит, заличете навсякъде в книгата "*Същност на християнството*" името *Христос* и на негово място напишете просто името *Бог*, ще видите, че не се изменя нищо от съдържанието на тази книга. Не съществува ни каква необходимост, щото това, което този писател казва, да го казва за *Христос*. Нужно е само той да го каже за общия *Бог*, за стоящия на основата на света *Бог*. Ни как не е нужно, щото това, което казва, то да бъде отнесено към *Христос*. Там където той доказва нещо, то е повърхностно и вътрешно невярно, като заема от Евангелията отделните съобщения; *обаче от начина, по който ги преработва, няма никакъв повод те да бъдат отнесени към Христос.* Ние трябва да добием възможността да схващаме *Христа* не така, че да го отъждествяваме с *Бога-Отца*. Това не могат да направят вече твърде особено много нови евангелски богослови, а именно, да направят разлика между понятието за *Бога* и понятието за *Хри-*

стос. Да не намери човек *Христа* в живота е нещо различно от това да не намери Бога, Бога-Отца именно. Че тук не се касае за това, да се съмняваме в божествеността на *Христос*, Вие знаете това. Касае се само за това, че вътре в сферата на божественото да правим точна разлика между Бога-Отца и Бога-*Христос*. Но това се изразява също в душевния живот на човек. Да не намери човек Бога-Отца, това е една болест; *да не намери човек Христа, това е истинско нещастие*. Защото с *Христос* човекът е свързан така, че той се нуждае вътрешно от него. Обаче той е насочен към нещо, което е станало като историческо събитие. Той трябва да намери тази връзка, това е за него едно нещастие. Да бъде човек атеист, да не намери той Бог-Отца, това е една болест. Нещастие е той да не намери Бог-Сина, *Христа*.

И що е това, човек да не намери *Духа*? Да не намери човек възможността да схване своята собствена духовност, за да намери чрез собствената духовност връзката с Духовността на света, това е слабодушие, идиотизъм; *да не признае човек духа, това е слабодушие*.

Моля Ви, спомнете си още веднъж тези три недостатъка на състоянието на човешката душа - тогава ние не можем да продължим по един правилен начин това разглеждане. Спомнете си това, което днес Ви казах отново от една друга гледна точка върху трите съзнания, и спомнете си това: *да бъде човек атеист, да не намери бога, от който сме родени, когото трябва да намерим при един напълно здрав организъм, е една болест; да не намери човек Христа, това е едно нещастие; да не намери духа, това е слабодушие*.

По този начин се различават също пътищата на човека към светата Троица. За човечеството ще бъде все повече и повече необходимо да бъдат разгледани тези конкретни неща на душевния живот, а не да се задържаме само в общи, неясни, мъгливи неща. И днес хората имат една особена голяма склонност към тази мъгливост. Да бъде заменена тази склонност със склонността да се проникне в конкретността на душевния живот, това е една съществена задача на нашето време.

СКАЗКА ПЕТА

Дорнах, 29 ноември 1919 г.

Човекът може да постигне едно действително, крепящо неговата душа съзнание само чрез това, като приеме най-важните, най-съществени закони на развитието на човечеството. Онова, което е станало в течение на човешкото развитие, това трябва да познаем ние, да го внесем в нашия душевен живот. Такава е сега задачата на съвременния човек. Сега се касае за това, да вземем с цялата сериозност - аз вече отбелязах това през тези дни - че самото развитие на човечеството е един вид развитие

на едно същество. Както в отделния човешки индивид съществува закономерен растеж, така и в развитието на целия човешки род. И тъй като в настоящето е настъпил моментът, в който определени неща трябва да бъдат издигнати в съзнанието и чрез своите повтарящи се земни съществувания човекът е взел участие в различните форми на развитие то на човечеството, необходимо е също, да развием разбиране за различията на човешките състояния, на човешките душевни настроения в отделните епохи на развитието на човечеството. Аз вече че сто пъти съм казвал: *онова, което днес наричаме история, то е всъщност една условна басня поради факта, защото при това абстрактно изброяване на събитията и при това търсене на причина и следствие във външния смисъл по отношение на историческите събития никак не се вземат под внимание преобразуванията, метаморфозите на самия човешки душевен живот.* Ако проверим нещата от тази гледна точка, можем вече да се убедим, колко пълно с предразсъдъци е, когато се вярва, че приблизително така, както са настроени сега душите на хората, те са били също така настроени до онези времена, до които стигат още първите документи на историята в миналото. Но съвсем не е така. Хората, също и най-простите, най-първобитните хора от 9-то, 10-то следхристиянско столетие, са били съвършено различно нас троени в техните души в сравнение с хората, които са живели след половината на 15-то столетие. Можем да проследим това чак до низините на човешкия род, можем да го проследим също в неговите върхове. Опитайте се например да се запознаете със забележителното съчинение на Данте върху "*монархията*". Когато прочетете нещо подобно, обаче не го четете като любопитство, а го четете с известна културно-историческа проникателност, тогава ще Ви направи впечатление, как в една такава книга на един представител на своето време се намират неща, които би било невъзможно да бъдат изказани от душата на един съвременен човек. Искам да спомена само едно нещо. В тази книга, която в смисъла на Данте трябва да бъде една сериозна студия върху основите на правото, върху политическите основи на монархията. Данте са опитва да обясни, че римляните са били най-превъзходния народ на Земята. Той се опитва да обясни, че римляните са имали едно първично право да завладеят цялото земно кълбо, доколкото е било познато в тяхно време. Той се опитва да обясни, че това завладяване на цялото земно кълбо от римляните е било едно по-голямо право отколкото е било да речем правото на независимост на отделните малки народности, защото волята на Бога била, римляните да властвуват над отделните малки народности, за доброто на тези отделни малки народности. И Данте представя много доказателства, взети изцяло от духа на неговата епоха, за това право на римляните да владеят земното кълбо.

Едно от тези доказателства е също следното. Той казва: *римляните произхождат от Еней*. Еней се е оженил три пъти: първо за Креуза. Но чрез този брак, като родоначалник той е добил правото да владее Азия. Вторият брак е бил с Дидона. Чрез това като родоначалник на римляните той е добил правото да владее Африка. След това Еней се оженил за Лавиния. С това той добил правото - т.е. за римляните - да владее Европа. *Херман Грим*, който е говорил веднъж за тези неща, прави, според мене, една сполучлива забележка: *истинско щастие, че по онова време Америка и Австралия не са били още открити!*

Обаче това заключение беше нещо напълно самопонятно за един посветен дух на Дантевото време за най-изпъкващия дух на Дантевата епоха. Нещо такова е било по онова време едно юридическо обяснение. А сега моля Ви да си представите, че при един съвременен юрист би се явило едно такова заключение. Вие не можете да си представите това. Също така не можете да си представите, че начинът на мислене относно други причини, които Данте изнася, би могъл да бъде проявен от душевното устройство на един съвременен човек.

Така един много близкостоящ факт ни показва, как трябва да разглеждаме преобразованията на душевното устройство на хората. С неразбирането на тези неща е вървяло по определен начин до нашето време. Но в нашето време това не върви вече и не ще върви вече особено в бъдеще за човечеството, поради простата причина, че до нашето време или поне до края на 18-то столетие - от френската революция нещата вече постепенно са се изменили, обаче все пак останали са стари остатъци на съответното устройство на душата - следователно до нашето време, с ограничението, което аз именно направих, човечеството е имало определени инстинкти то можеше да развие едно съзнание, което крепеше душата. Но такъв, какъвто е станал постоянно променящият се човешки организъм днес, тези инстинкти не съществуват вече, и човекът трябва да добие по съзнателен начин връзката с цялото човечество. Това е в заключение цялото значение, по-дълбокото значение на социалния въпрос на настоящето. Онова, което хората казват многократно съобразно партиите, в които участвуват, е само едно повърхностно формулиране. Онова, което всъщност се вълнува в основите на човешките души, то се изразява в такива формули. Обаче това, което се вълнува, то е именно, че човечеството чувствава: *трябва да бъде намерена съзнателно връзката на отделния човек с цялото човечество, т.е. да бъде усвоен един социален импулс.*

Но това не може да бъде постигнато, без действително да бъде обгърнат с поглед Законът на развитието. Нека направим това още веднъж, както сме го направили вече многократно за други въпроси. Да вземе напри-

мер времето от 4-то следхристиянско столетие до приблизително 16-то следхристиянско столетие. Тогава ще открием, как се е разпространило Християнството в цивилизована Европа. Ние ще открием, че това разпространение носи отпечатъка на онзи характер, за който аз говорих вчера и много пъти. Ние ще открием, че в това време цялата грижа е било насочена към това, чрез човешките представи и човешките понятия, които са били предадени от древна Гърция, да бъде разбрана Тайната на Голгота. След това обаче започва една изменена форма на развитието. Ние знаем, че тази форма настъпва още по-рано, към средата на 15-то столетие. Тя става видима, явна едвам в 16-то столетие. Тогава естественонаучно ориентираното мислене започва да обхваща горните слоеве на човечеството, но се разпространява все повече и повече.

А сега да обгърнем с поглед това естественонаучно ориентирано мислене по отношение на определено негово качество. Съществуват много такива качества, които могат да бъдат споменати за естественонаучно ориентираното мислене, но днес искаме да изтъкнем особено едно от тях. То е това, че, когато човек е един такъв здраво установен по-нов мислител в днешния смисъл, той не може да се справи с въпроса: *природна необходимост и човешка свобода*. Все повече мисленето върху природата наложи в по-новото време, човекът да бъде считан като един член на останалата природа, която се схваща като един поток за здраво обуславящи се едни други причини и следствия. Без съмнение, днес също съществуват много хора, които са наясно върху въпроса, че свободата, изживяването на свободата, е един факт на човешкото съзнание. Обаче това не пречи, щото, когато човек се намира обхванат в особената конфигурация на мисленето върху природата, той не може да се справи с този въпрос. Когато човек мисли така, както днешната естествена наука мисли това, когато той мисли така върху човешкото същество, той не може да съедини с това мислене мисленето върху човешката свобода. Някои хора много леко разрешават въпроса за човешката свобода, за човешкото чувство на отговорност. Аз познавах един учител по наказателно право, който започваше своите лекции върху наказателно право винаги с това, като казваше: *Господа, аз трябва да ви изнасям лекции върху наказателното право*. Ние ще започнем това, като приемем аксиомата, че съществува една човешка свобода и отговорност. Защото ако не би съществувала никаква свобода и ни каква отговорност, тогава не би могло да съществува никакво наказателно право. Обаче съществува едно наказателно право, защото аз трябва да Ви изнасям лекции върху него, следователно съществува също отговорност и свобода. Тази аргументация е проста, но тя ни обръща вниманието върху това, колко трудно се справят днес хората, когато трябва да запитат: *как може да бъде съединена*

природната необходимост със свободата? С други думи това не значи нищо друго освен: *чрез развитието на последните столетия човекът е бил все повече и повече принуден да си представя определено всесилие на природната необходимост.* Хората не си го казват с тези думи, но все пак, те мислят че съществува определено всесилие на природната необходимост. Що е това всесилие на природна та необходимост?

Ние ще се разберем най-добре, ако Ви припомним нещо, което вече аз често пъти съм споменавал. Днешните мислители вярват, че действуват - или по-скоро мислят - без предразсъдъци, изследвайки нещата чисто научно, когато твърдят, че човекът се състои от тяло и душа. Нали, стигайки даже до мнимо великия, всъщност само по милостта на своя издател велик *Вилхелм Вундт*, хората твърдят, че когато човек мисли безпристрастно, той трябва да раздели човека на тяло и душа, ако въобще се допуска, че съществува душа. И само свенливо някой се осмелява да каже, че човекът се състои от тяло, душа и дух. Философите, които днес вярват, че постъпват без предразсъдък, когато делят човека на тяло и душа, не знаят именно, че тяхното деление е резултат на един исторически процес, който е взел своята изходна точка от осмия всеобщ събор в Константинопол, където католическата църква е изхвърлила духа, като издигна до догма, че от сега нататък истински вярващият християнин трябва да мисли: *човекът се състои от тяло и душа, а душата има само някои духовни качества.* Това беше заповед на църквата. И днес още философите учат това и не знаят, че само следват заповедта на църквата, а вярват, че мислят безпредрасъдъчно в науката. Така стоят фактически днес някои неща, които хората наричат "*наука без предразсъдъци*".

Нещо подобно е и с природната необходимост. Цялото това развитие от 4-то столетие до 16-то столетие изкрастилизира едно твърде особено понятие за Бога. Кога то разгледаме тънкостите на духовното развитие на тези столетия, ние констатираме, че от човешкото мислене е било създадено едно все повече и повече твърде определено понятие за Бога, което всъщност достига своя връх в изречението: *Бог, Всемогъщият, Всесилният.* Много малко хора знаят, че преди 4-то столетие за човека не би имало никакъв смисъл да говори за Бога Всесилния. Ние не проповядваме никакви катехизисни истини; *естествено в тези истини се съдържа: Бог е всемогъщ, всемъдър, вседобър.* Всичко това са неща, които нямат нищо общо с действителностите. Преди 4-то столетие никой, който е разбирал тези неща, който действително е бил запознат с тези неща, ни би мислил, да счита Всесиленето, Все могъществото като едно основно качество на Бога, а тогава все още продължава да действуват гръцките понятия. И когато хората са мислили за божественото Същество, те не са казвали на първо място: *Бог Всесилният, а: Бог Всемъдрият.*

едно горно течение. Обаче трябва да бъде разбран вътрешният дух на Земяното развитие, ако искаме въобще да стигнем до някакво възможно понятие за онова, което се подготвя тук.

Наскоро аз обърнах вниманието Ви върху това, че всъщност това, което върви от само себе си в Земяното развитие и именно в развитието на човечеството, се движи в низходяща линия. Земяното човечество и само то Земяно развитие е в упадък. Аз обърнах вниманието Ви върху факта, че това даже вече днес е една геологическа истина, че истинските геолози допускат, какво земяната кора се намира вече в един процес на разлагане. Но чрез силите, които са всъщност сетивно-земяни, самото човечество особено се намира в един процес на разлагане. И процесът на човечеството трябва да върви по-нататък така, че човечеството да приема духовни импулси, които работят против упадъка. Ето защо в човечеството трябва да навлезе съзнателен духовен живот. Трябва да бъдем наясно върху факта: *ние сме преминали вече върховата точка на земяното развитие*. За да може Земяното развитие да върви по-нататък, духовното трябва да бъде при ето все по-съзнателно и по-ясно.

Това изглежда първо като един абстрактен факт. Обаче за духовния изследовател то не е никакъв абстрактен факт. Вие знаете добре, че ние проследяваме развитието на това, което след това е станало Земя, минавайки през студиите на стария Сатурн, на старото Слънце и на старата Луна до Земяния стадий. Можем да охарактеризираме това развитие също чрез това, като кажем, че всъщност, когато говорим за днешното човечество, онова, което се е развило от това човечество през Сатурновия, Слънчевия и Лунния периоди, е било подготовка, предварителен стадий. Всъщност едвам на Земята, когато е приело своя *Аз*, човешкото същество е достигнало действително своята човешка същност и ще влее в тази същност по-нататък други неща през следващите стадии на Земяното развитие.

Вие знаете, че на същата степен на развитието, макар и в свършено други форми, със свършено друг външен изглед, са се намирали така наречените *Архаи*, днешни те Духове на Личността или Духове на Времето, в Сатурновия стадий, но те не са имали един външен изглед свършено различен от този на днешния човек. Така щото аз изразих това в моите книги, като казах: *това, което виждаме днес като Архаи, като Духове на Личността, то е било човек през време на Сатурновата епоха, Архангели те са били човеци през време на Слънчевата епоха и Ангелите са били човеци през време на Лунната епоха*. През време на Земяната епоха *ние* сме човеци.

Но ние сме се развили естествено винаги подготвително заедно с тези Същества през миналите епохи. Ако отидем в миналото до стадия на

старата Луна, трябва да кажем: *там човеци са били Ангелите; не човеци изглеждащи като нас, защото стадият на Старата Луна е имал съвършено други условия и отношения.* Обаче освен тези лунни човеци, Ангелите, там са се развили също и ние в един предварителен стадий, в предварителния стадий на Земяното развитие, в много напреднал предварителен стадий, така че там ние сме станали вече обект на вниманието на Ангелите. А именно когато развитието на човешките е станало вече слизащо, ние сме станали там обект на вниманието на Ангелите по един твърде тягостен начин. Обаче същото нещо става с нас при низходящото Земяно развитие. Откакто Земяното развитие е станало низходящо, пристигат други същества. Това е един важен резултат на духовнонаучното изследване, който трябва да бъде взет много, много сериозно, че ние сме навлезли вече в този стадий на Земяното развитие, когато се проявяват същества, които на Юпитер - т.е. на следващия стадий на Земяното развитие - ще са напреднали наистина до други човешки форми, обаче все пак до форми, които могат да се сравнят с човешкото същество. На Юпитер ние ще бъдем други същества. Обаче тези така да се каже юпитерови човеци са налице вече сега, както ние сме били налице на старата Луна. Те са тук, естествено не външно ви дими; *обаче аз наскоро ви казах, що означава това, да бъдем видими, и че човек също е едно свръхсетивно същество.* Тези същества са вече тук свръхсетивно.

Подчертавам още веднъж: *това е една извънредно сериозна истина, че сега се проявяват определени същества и те се проявяват повече от средата на 15-то столетие.* Тези същества са развили първо предимно импулса на една сила, която е много подобна на силата на човешката воля, на онази сили на волята, за която вчера Ви казах, как тя се намира долу в дълбоките слоеве на човешкото съзнание ние. С това, което става там несъзнателно за днешното обикновено съзнание, с него са сродни тези невидими същества, които обаче се проявяват вече много силно в развитието на днешното човечество.

За този, който взема конкретно сериозно духовното изследване, това е един извънредно голям проблем. Аз се натъкнах на този проблем особено силно - и изразих тогава това в една или друга форма на различни от нашите приятели - аз се натъкнах особено силно на този проблем, бих могъл да кажа, натъкнах се пред извикващо, когато в 1914 година избухна тази военна катастрофа. Как върху еврейското човечество нахлу едно събитие, което измервайки го по неговите причини, както сме свикнали да мерим по отношение на миналите исторически събития, фактически е невъзможно? Който знае, че при решаващите неща в 1914 година едва ли са участвували повече от 30 до 40 лица в Европа, и който знае, в какво душевно състояние са били повечето от тези хора, за него възниква

всъщност важният проблем. Защото по-голяма част от тези хора, колкото и странно да звучи това, по-голяма част от тези хора са се намирали в едно размътено съзнание, имали са едно затъмнено съзнание. Главното през последните години извънредно много неща са стана ли по такъв начин, че те са били причинени от едно размътено човешко съзнание. На решаващите места през 1914 година ние виждаме навсякъде, как именно от едно затъмнено съзнание в края на месец юли и в началото на месец август са били взети най-важните решения и отново през тези години до нашето настоящо време. Това е един проблем, ужасен по своето естество. Когато го проучим духовнонаучно, откриваме, че тези затъмнени съзнания са били вратите, именно тези същества са завладели съзнанието на тези хора, завладели са затъмнените, помрачените съзнания на тези хора и са действували с тяхното съзнание.

И тези същества, които завладяха тогава човешките съзнания, които са още същества под равнището на човека, що за същества са те отново? Този въпрос трябва да си зададем веднъж твърде сериозно: *какви са всъщност тези същества?*

Ние зададохме въпроса за произхода на човешката интелигентност, за произхода на човешкото интелигентно поведение, което, просто казано, има за свой инструмент организма на нашата глава. И ние видяхме, че това интелигентно устройство на нашата душа произхожда от онова дело на Архангел *Михаел*, което обикновено е представено символично със свалянето на Змея. Това е всъщност един много тривиален символ. Защото когато правилно си представим Архангел *Михаел* със Змея, ние трябва да си представим: *Архангел Михаел - и змея е всъщност всичко това, което прониква в нашия така наречен разум, в нашата интелигентност.* Архангел *Михаел* сваля своите противни пълчища не в един ад, а в човешките глави. Там живее по-нататък този луциферически импулс. Аз Ви охарактеризирах човешката интелигентност като един всъщност луциферически импулс. Следователно можем да кажем: *когато насочим поглед назад в земното развитие, ние намираме делото на Михаел и с това дело на Михаел е свързано просветлението на човека с неговия разум.*

Това, което се явява сега, подчовешките същества, които в техния главен характер имат един импулс, който съвпада много силно с човешката воля, с човешката сила на волята. Те идват така да се каже от долу, докато онези пълчища или сили, които бяха свалени от *Михаела*, дойдоха от горе. И докато тези последните завладяха човешката способност на мисленето, първите завладяват силата на човешката воля, съединяват се с нея и са същества, които са създадени от царството на Ариман. Това бяха ариманически влияния, които действуваха чрез тези затъмнени съз-

нания. Да, докато хората не се отнасят към тези същества също така обективно, като към обективно съществуващи същества в света, както те се отнасят към това, което днес се нарича магнетизъм, електричество и т.н., те не ще добият никакви разбирания за онази природа, която според съчинението на Гьоте, според неговата проза-химн обхваща също и човека. Защото природата, която днешното природоизследване си представя, човекът не се намира в тази природа, в нея се намира само човешката та физическа къща /физическото тяло/.

Следователно тези същества, които представляват също едно възлизане на ариманическата същност, както това, което в началото на развитието на Земята представлява падането на луциферическите същества, тези същества, които представляват също едно повлияване на човешката сила на волята, както другите същества представляват едно повлияване на луциферическата сила на мисленето, тези същества трябва да познаем ние в тяхното пристигане в развитието на човечеството. На нас трябва да ни е ясно, че тези същества пристигат и че трябва да държим сметка за едно схващане на природата, която във всеки случай се разпростира първо върху човека. Защото животинското царство се явява едвам по-късно в земното време, върху животинското царство тези същества нямат още никакво влияние. Обаче ние не ще разберем човешкия род, ако не вземем под внимание тези същества. И тези същества, които, бих могъл да кажа, са тласкани от зад - защото зад тях стои всъщност ариманическото същество, което им дава тяхната силна волева способност, което влива в тях направлението на техните сили и т. н. - тези същества, които за себе си са същества намиращи се под равнина на човека, в тяхната маса са владени от по-висши ариманически духове и благодарение на това имат в себе си нещо, което далече надвишава тяхната природа и тяхното същество. Чрез това те показват в тяхното повлияване нещо, което, когато завладява човека, действа даже по-силно, значително по-силно отколкото онова, над което човекът може да бъде господар, ако той не го подсили чрез духа Върху какво действуват пълчищата на тези същества? Видите ли, както пълчищата, които *Михаел* сваля, действа върху просветлението на човека, върху развитието на човешкия ум, така тези пълчища са насочени към проникването в човешката воля. И какво искат те? Те ровят, дълбаят така да се каже в най-дълбоките слоеве на съзнанието, там, където днес човекът спи и през време на будното състояние. Човекът не забелязва, как те проникват в неговото душевно същество, както също и в неговото телесно същество.

Там обаче те привличат с тяхната привличаща способност всичко онова, което е останало луциферическо, което не е било проникнато от Хри-

стовия Импулс. Това могат те също да постигнат, могат да го завладеят. *Тези неща са много актуални!* Аз споменах вече в едно явление, което в по-висок смисъл има напълно едно културно историческо значение. Днес ние четем така наречените оправдателни писания. Всевъзможни хора, започвайки от *Теобалд Бетман* и стигайки до *Ягов*, всички, всички пишат; *по-късно към тях ще се прибавят също Клеменсо и Уилсън, те също ще пишат: всичко пиши.* Достатъчно е да вземем само нещо отделно, например двата дебели тома написани от *Тирпиц* и *Лудендорф*. Извън редно интересно е за един човек, който мисли, който мисли с духа на своето време, да проследи начина, по който пишат такива хора като Тирпиц и Лудендорф. По съдържание те се различават много един от друг, защото не можели да се търпят един друг, имали са съвсем различни възгледи. Но тук ние не искаме да говорим за възгледите, а за духовната конфигурация. Книгите са написани без съмнение на днешен немски език, поне приблизително на днешен немски език, обаче формите на мислите, те са написани във формите на представите така, че се запитваме: *що за форми на мисленето са това?* /Ние трябва да имаме разбиране за това, иначе не забелязваме това, иначе пренасяме една такава книга в настоящето, понеже на нея е написана датата 1919 година. /. Аз си зададох съвсем сериозно този въпрос, проучих именно двете споменати книги в тази насока, защото съвсем не отговаря на истината, че тези книги са написани на немски език, това е една действителна неистина. Външно те са написани на немски език, обаче всъщност това е само един превод, защото формите на мислите са тези от времето на римските цезари. Напълно точно същият начин на мисленето, какъвто е съществувал при императора Цезар, същият този начин на мисленето съществува при тези двама автори.

Именно тогава, когато човек е добил едно разбиране за метаморфозата на човечеството, както аз описах по-рано това, той забелязва това, колко много са остана ли назад такива души, защото те са участвували всъщност в тази метаморфоза. Мемоарите на Трипиц и мемоарите на Лудендорф третират само случайно за днешните събития. Те биха могли също така добре да третират за военните събития на Юлий Цезар. Това може да бъде точно доказано от онзи, който притежава метода да докаже нещо подобно. Но с други думи това означава: *християнството само е минало покрай тези хора, те нямат нищо християнско в себе си.* Думи те имат без съмнение - може би са се молили през младостта си в християнски църкви, може би, не зная, за Тирпиц не вярвам това, за Лудендорф също така, но това не би означавало нищо по-нататък - но в сърцата си те нямат действителния Христов Импулс, нямат го в душите си. Те са останали назад на една предишна степен на развитието на човечест-

вото. При една такава конфигурация на мисленето могат да дойдат духовете, за които аз говорих; *те могат да завладеят тази конфигурация на мисленето, привличат я към себе си*. Чрез това искат те да създадат своята власт. Чрез това в решенията на тези хора идва един чужд елемент, един елемент от един духовен свят, който сега упражнява свое то влияние. При Лудендорф може да се докаже направо исторически това, макар че днес не се прилага никаква историческа психопатология - но такава историческа психопатология ще се развие в не далечно бъдеще - при Ледендорф това може да се докаже направо. Това беше 6 август превземането на Лютих. В една улица се струпва цялото войсково тяло, Лудендорф сред него, тогава още като пълководец. На него беше оставена цялата сила да реши. Само чрез неговото бързо решение бе създадено това, което стана в Лютих. При това обаче нормалността на неговото съзнание беше изгубена. Това донесе онова състояние, което беше още Цезаровото на душевния живот, затъмнението на съзнанието, което е врага за света на Ариман.

Днес времето ни поставя тези проблеми. Като хора ние не можем да минем и заминем покрай тези неща. За щото станало е удобно да се мисли другояче върху хората, т.е. въобще да не се мисли никак върху хората, да не се доближаваме до тях. И в настоящето това също не е безопасно, тъй като в много от своите индивиди човечеството не обича чувството за истината, опасно е да се говори днес в пълна истина върху тези неща. Независимо от това, че лошо разбраната сантименталност би могла да намери тези неща за душевно жестоки.

Обаче това, което би могло да се получи от едно такова схващане, е *едно основно познание на необходимостта от христовия импулс*. Защото, както показахме вчера, че в средния слой на съзнанието трябва да заеме място Христовият Импулс, така днес можем да добавим: *когато в този среден слой на съзнанието заема място Христовият Импулс, когато човекът действително се проникне от Христа, тогава тези ариманически сили не могат да минат през този среден слой, те не могат да минат по-нагоре и не могат да привлекат надолу с техните духовни сили интелектуалните сили*. От това зависи всичко.

Абсолютно необходимо е, днес хората да познаят, как също така важни, като някои влияния, които се коренят само в човешкия свят, са влиянията, които ни идват от извънчовешките, от подчовешките същества, върху които обаче отново влияние имат други същества. Преди осем дена аз Ви говорих за влиянието на *Михаела*. То е едно твърде необходимо влияние. Защото както е вярно, че чрез влиянието на *Михаел* е дошло влиянието упражнено от луциферическите същества, луциферическо то повлияване на човешката интелигентност, също така вярно е, че сега

идва противоположният полюс, възлизането нагоре на определени ариманически същества. И само чрез една продължена дейност на *Михаел човекът ще бъде въоръжен против онова, което се издига нагоре*. Днес е вече твърде опасно също физиологически, да се придържаме към природната необходимост. Защото да бъде човек възпитан чрез училището и да бъде възпитан чрез живота в представите, които се опират само на природната необходимост, на вселата на при родната необходимост, *това отслабва човешката глава и хората стават толкова силно пасивни по отношение на тяхното съзнание, че в това съзнание могат да влязат други сили и хората изгубват онази сила, която е необходима, за да проникне христовият импулс в неговата днешна форма в човешкото душевно устройство*.

Аз съм така да се каже задължен, да говоря в днешното време за това, за което започнах да говоря - утре аз ще продължа да говоря върху тази тема - за нахлуването на определени ариманически същества, за които трябва да държим сметка. За това нахлуване знаят вече днес най-различни хора на нашата Земя. Но те го тълкуват погрешно. Те го тълкуват погрешно поради това, защото не знаят нищо за действителната троица Христос - Луцифер - Ариман или не искат да знаят нищо, а смесват Аримана и Луцифера. Тогава не може да се направи разлика, тогава не може да бъде правилно познат основният характер на тези ариманически същества, които се надигат сега. Само когато ариманическото същество бъде чисто различено и бъде позната неговата противоположност по отношение на Луцифер, тогава човекът ще знае, от какво естество са свръхсетивните влияния, които, бих могъл да кажа, се надигат сега като противоположна част на свалянето на Змея от *Михаела*. Това е като едно издигане от ариманическите дълбочини на определени същества. И за тези същества в човека се намират особени точки на нападението, когато хората се изоставят на необуздани инстинктивни импулси, когато те не се стремят към това, да бъдат наясно върху техните импулси.

Но днес съществува именно един метод, бих могъл да кажа също един антиметод, да бъде забулено инстинктивното, като се забие така да се каже като кол едно понятие и върху него бива избутано едно друго, така че не може правилно да се съди за това, което се намира там. Помислете само за призива за борба на пролетариата на новото време. Зад този призив за борба стоят - аз често пъти съм изнасял това - много оправда ни изисквания на човечеството. Обаче не се апелира първо към тези изисквания. В нашата идея за троичното разчленение на човешкото общество за първи път се апелира към тези изисквания. В призива на пролетариата се апелира към нещо свършено друго: "Пролетарии от всички страни, съединете се!" - що значи това? Развийте онова античужество

против другите класи, което е свойствено на вас пролетариите, развийте нещо, което е подобно на омразата, развийте го като отделни индивиди и съединете се, т.е. обичайте се едни други, съединете вашите чувства на омраза, търсете любовта на една класа, търсете любовта на другарите на една класа помежду им изхождайки от омразата. Обичайте се едни други от омраза или на основата на омраза. Тук имате забити като колове две полюсни понятия. Това прави човешкото схващане толкова мъгливо, че са изгласкани на заден план инстинкти и човек не знае, с какво има работа в самия себе си. Това е именно един вид антиметод, ако мога да употребя този парадоксален израз, за да се забули чрез настоящото човешко мислене царуването на един инстинктивен живот, който предлага особено силни точки за нападение от страна на описаните ариманически същества.

СКАЗКА ШЕСТА

Дорнах, 30 ноември 1919 г.

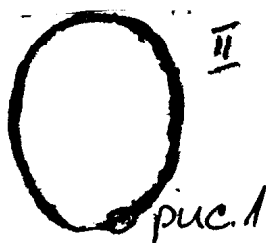
От изложенията направени през последните дни Вие видяхте, как за пълното разбиране на човешкото същество е необходимо да бъде разгледан съставът на човешкото същество в неговите членове, преди всичко да се разбере, каква дълбока разлика съществува между това, което можем да наречем организъм на останалия човек. Вие знаете наистина, че ние делим също и този останал човек, така че в цялост получаваме едно троично разчленение, обаче отначало за разбирането на важните импулси в развитието на човечеството, срещу които сме изправени понастоящем и в следващото бъдеще, е важно да правим разлика между човек-глава и организма на останалия човек.

Когато говорим духовнонаучно върху човека така, че казваме: *човекът-глава, останалият човек, тогава организъмът на главата и организъмът на останалия човек са отначало за нас само повече образи, създадени от самата природа образи за душевното, за духовното, чийто израз, чийто откровение те са.* Човекът стои в цялото развитие на земното човечество по едни начин, който можем да разберем всъщност само тогава, когато разгледаме различното стоене в това развитие на организма на главата и на останалия организъм на човека. Онова, което е свързано с организма на главата, което следователно се изявява именно като мислителен живот на човека чрез главата, то е нещо, което - ако останем първо само във времето на следатлантското развитие на човечеството - отива далече в миналото на това следатлантско развитие на човечеството. Ако обгърнем с поглед времето, което е последвало непосредствено великата атлантска катастрофа, т.е. в 6-то, 7-то, 8-то хилядолетие преди християнското летоброене, ние стигаме обратно за областите, в които е царувал

тогава цивилизованият свят, до едно настроение на човечеството, което едва ли може да се сравни с нашето. Онова, което човекът имаше тогава в своето съзнание, което характеризираше схващането на човека за света, трудно може да бъде сравнено с това, което днес характеризира нашето сетивно възприятие, нашето мислено схващане на света. В моята книга "Тайната наука" аз нарекох тази култура, която е съществувала в толкова далечни минали време на, Древно-индийската. Можем да кажем: *тогава човешкият организъм, който е бил предимно свързан с главата, се е различавал до такава степен от нашия днешен организъм, че това древно население /от Древно-индийската епоха/, че на него не му е било свойствено смятането с пространство и време, каквото то е свойствено на нас.* В обгръщането с поглед на света е съществувал повече един обзор на неизмерими далечини на пространството и е съществувало също едно виждане едно в друго на различните моменти на времето. В това древно време не е съществувало това силно подчертаване на пространството и времето в схващането на света.

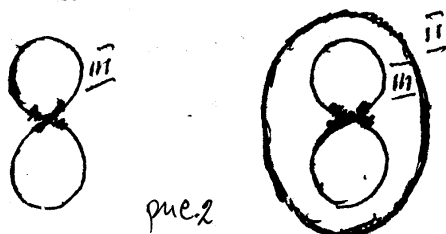
Първите отзвуци на това намираме едвам към 5-то, 4-то хилядолетие, а именно във времето, което наричаме Древно-персийска епоха. Обаче там също цялото настроение на душевния живот е още такава, каквото трудно може да бъде сравнено с това, което в нашето време е душевно и мирово настроение на човека. Там в това древно време съзнанието на човека е било постоянно насочено към това, да тълкува за себе си всички неща така, че той вижда навсякъде една проява на един принцип на тъмнината, на мрачното. Онези абстракции, в които ние живеем днес, са още напълно чужди на онова древно население на Земята. Съществува още нещо от един всемирнен цялостен възглед, едно съзнание, че всичко видимо е проникнато от светлина та и нейното засенчване в тъмнини. Така виждаха хората също и моралния миров ред. Те чувстваха един човек, който е благоволителен, добър, като светъл, като излъчващ яснота, а един човек, който е бил недоверчив, подозрителен, егоистичен, като един тъмен човек. Хората виждаха така да се каже аурично около човека онова, което беше неговата морална индивидуалност. И ако бихме говорили на един човек от тази Древно-персийска епоха за това, което днес наричаме природен ред, той не би разбрал нищо от това. В неговия свят на светлината и сянката не съществуваше един природен ред в нашия смисъл. Защото за него съществуваше свят на светлината и свят на сянката и в света на звуците например той наричаше определен нюанс на звученето също ясен, светъл, друг нюанс на звученето наричаше тъмен, сенчест. За него светът беше един свят на светлината и един свят на сянката. И това, което се изразяваше в това светло-тъмно, за него това бяха същевременно природни сили. За него не съществуваше никаква

разлика между духовни и при родни сили. Нещо такова, каквото ние различаваме между природна необходимост и човешка свобода, на него би му изглеждало като умопобърканост, защото за него не съществуваше тази двойственост - човешка воля и природна необходимост. За него всичко беше така да се каже обгърнато в едно духовно-физическо единство. Ако трябва да Ви нарисувам образно нещото ще получи своето значение едвам чрез това , което ще следва - какъв е бил характерът на този древно-персийски светоглед, би трябвало да Ви нарисувам една такава линия, като мировата змия, символът на Всемира, която обгръщаше единно възгледа на човечеството. /Виж рис. № 1/.

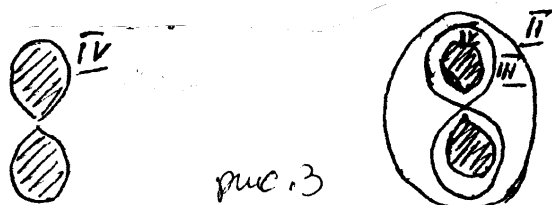
След това, след като душевното настроение на хората е било такова повече от 2000 години, настъпи онова, чиито отзвучи още долавяме в халдейския светоглед, в египетския светоглед и в една особена форма в онзи светоглед, чийто отблясък ни е бил запазен в Стария Завет. Тогава се явява вече по определен начин нещо, което е по-близо до нашия настоящ светоглед. Тогава се получава вече нюансът на определена природна необходимост в човешкото мислене. Обаче тази природна необходимост е твърде отдалечена от това, което днес ние наричаме механически или също жизнен ред на света. За това време природните процеси все още съвпадат с божествената Воля, с Провидението. Провидението и природните са все още едно. Човекът знаеше: *когато движи своята ръка, тогава всъщност божественото в него е това, което го прониква, което движи неговата ръка, движи неговата мишница*. Когато едно дърво е разтърсено от вятъра, тогава за него изгледът на това клатещо се дърво не беше нещо различно от изгледа на движената мишница. Той виждаше същата божествена Сила като Провидение в своите собствени движения и в движенията на дървото. Но хората вече правеха разлика между Бог във в природата и Бога вътре в човешката душа. Само че те си го представяха още като нещо единно, Бога в природата и Бога в човека, той беше за тях един и същ. И в това време хората бяха наясно върху това, че в човека има без съмнение нещо, с което така да се каже Провидението, което се намира във в природата, и Провидението, което се намира вътре в човека, се срещат едно с друго.

Така чувстваха в това време хората процеса на дишането на човека. Когато едно дърво се люлееше, те казваха, това е Бог вън в природата, и когато аз движа моята мишница, това е Бог вътре в човека. Когато вдишвам въздуха, преработвам го вътрешно и отново го пускам навън, това е Богът от вън, който влиза и отново излиза. Така чувстваха хората същото Божествено вън в природата и вътре в човека, обаче в една точка същевременно вън и вътре. Те си казваха: *бидейки едно дишащо същество, аз съм същевременно едно същество на природата навън, същевременно аз самият.* /Виж рис. № 2/.

Ако трябва да Ви охарактеризирам светогледът на третата, на Египто-халдейската епоха, също както Ви охарактеризирах този на Древно-персийската епоха чрез една линия, аз би трябвало да Ви я охарактеризирам чрез тази линия /Виж рис. № 2 - дясната фигура - III/. Тази линия би представлявала от една страна външното природно битие, от друга страна човешкото съществуване, като и двете се кръстосват в една точка в процеса на дишането.

Положението се изменя вече в четвъртата, Гръцко-латинската епоха. Там пред хората се явява рязко противоположността на външното и вътрешното, на природното битие и на човешкото съществуване. Там човекът започва да се чувства в противоположност с природата. И ако трябва отново да Ви нарисувам сега характерното за тази епоха, как човекът започва да чувства в тази Гръцко-латинска епоха, би трябвало да го нарисувам така /Виж рис. № 3/: *от една страна човекът от тази епоха чувства външното, от другата страна вътрешното и между двете не се намира вече точката на кръстосването.*

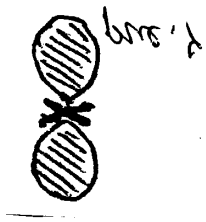

Това, което човекът има общо с природата, остава така да се каже вън от съзнанието. То излиза вече вън от съзнанието. В индийската култура

Йога хората се стремят да го получат във вътрешността на човека. Ето защо индийската култура Йога е едно атавистично връщане назад към минали степени на развитие на човечеството, защото хората се стремят да добият отново вътрешно в съзнанието процеса на дишането, който във втората, Древно-персийската епоха хората чувствуваха като нещо, в което те се чувствуваха същевременно вън и вътре. Тази четвърта следатлантска епоха започва в 8-то предхристиянско столетие. И тогава започнаха също онези късни индийски йога-упражнения, които искат да извикат отново обратно по атавистичен начин онова, което хората са притежавали по-рано, притежавали са го особено също в индийската култура, което обаче е било изгубено.

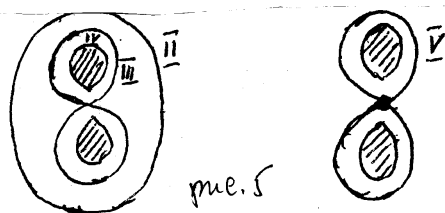
Следователно това съзнание за процеса на дишането е било изгубено. И когато се запитаме: *защо индийската култура йога искаше да го възвърне отново, какво вярваше тя всъщност да постигне с това?*, ние трябва да кажем: *да, това, което трябваше да бъде постигнато по този начин, че процесът на дишането беше разбран в третата културна епоха, чрез това хората разбираха в себе си нещо, което беше същевременно нещо външно.*

Това е, което трябва да бъде постигнато по един друг път. Защото ние още живеем - Четвъртата епоха престава едвам към 1413 година, т.е. главно едвам в средата на 15-то столетие - ние още живеем под последствията на тази култура, която има нещо двойствено в човешкото душевно настроение. Чрез организма на нашата глава ние още имаме един непълен възглед на природата, това, което наричаме външен свят, и чрез нашия вътрешен организъм, чрез организма на останалия човек, имаме едно непълно знание за самите се бе си. Помежду ни липсва онова, в което бихме виждали едновременно един процес на света и един процес в самите нас. /Виж рис. № 4/. Сега се касае за това, че отново трябва да бъде постигнато, обаче *сега по съзнателен начин* онова, което е изгубено. Т.е. ние отново трябва да стигнем до обхващането и схващането на нещо, което се намира във вътрешността на човека, което същевременно принадлежи на външния свят и на вътрешния свят на човека, което отново се простира едно в друго.

Този трябва да бъде стремежът на петата следатлантска епоха. Стремежът на Петата следатлантска епоха трябва да бъде, да намерим отново нещо във вътрешността на човека, където в това, което намираме вътре в нас, се извършва едновременно един външен процес.

Вие ще си спомните добре, че аз обърнах вече вниманието върху този важен факт; че обърнах вниманието в моята последна статия на "Социалното бъдеще" /Книга написана от Р. Щайнер, бележка на преводача/, където привидно третирах значението на тези неща за социалния живот, където обаче обърнах именно ясно вниманието върху това, че трябва да бъде намерено нещо, където човекът същевременно обхваща в себе си нещо, което той познава като един процес на света. /Виж рис. № 5/. Като хора на настоящото ние не можем да постигнем това, като

отново се връщаме към културата на Йога, тя е нещо минало. Защото, видите ли, самият процес на дишането се е изменил. Естествено Вие не можете да докажете това в клиниката. Обаче Третата следатлантска културна епоха насам процесът на дишането при човека е станал друг. Говорейки грубо можем да кажем: в третата следатлантска културна епоха човекът дишаше още душа, сега той диша въздух. Не само нашите представи са станали материалистични, самата действителност е изгубила своята душа.

Моля Ви да не виждате това, което сега казвам, нещо маловажно. Защото помислете само, що значи това, че действителността, в която човечеството живее, се е изменила самата тя, че дишаният от нас въздух е нещо различно от този, който е съществувал преди 4 хилядолетия. Не само съзнанието на човечеството се е изменило, о не, в атмосферата на Земята е имало душа. Въздухът беше душата. Днес той не е вече това, съответно той е такъв по друг начин. Духовните същества от елементарно естество, за които говорих вчера, те отново проникват във въздуха, ние можем да ги дишаме, когато днес практикуваме дишането Йога. Обаче онова, което беше постижимо преди 3 хилядолетия в нормалното дишане, то не може да бъде възврътнато по изкуствен начин. Че то може да бъде възврътнато, това е голямата илюзия на източните хора. Това, което казвам сега, е нещо, което описвам напълно една действителност.

Онова одушевяване на въздуха, което принадлежеше на човека, не съществува вече днес. И затова съществата, за които говорих вчера, бих могъл да ги нарека ариманически същества, могат да проникнат във въздуха и чрез въздуха в човека, и по този начин те достигат в човечеството, така както аз описах това вчера. И ние можем да ги прогоним само тогава, когато на мястото на упражненията Йога поставим това, което е правилно днес и което отговаря на днешното развитие на човека. На нас трябва да ни стане ясно, че към това правилно нещо трябва да се стремим. И ние можем да се стремим към него само тогава, когато осъзнаем една много по-тънко отношение на човека към външния свят, така щото по отношение на нашето етерно тяло става нещо, което трябва все повече и повече да дойде в нашето съзнание, подобно в нас пресния кислород и издишваме непотребния въглероден двуокис, така също съществува един подобен процес във всички наши сетивни възприятия. Да вземем един коренен случай. Да предположим, че виждате един пламък, че гледате един пламък. Тогава става нещо, което може да се сравни с вдишването, само че то е много по-тънко. След това затворете очите си. Във Вас остава едно копие, един последовен образ на пламъка, който даже постепенно се изменя, както Гьоте казва, отзвучава, замира. В този процес на приемането на светлинното впечатление и неговото последно замиране, освен това, което е чисто физиологически процес, участва много силно човешкото етерно тяло. Но в този процес се крие нещо много, много важно. *вътре в него е сега вече душевното естество, което преди 3000 години беше вдишвано и издишвано с въздуха. и ние трябва да се научим да разбираме процеса на сетивното възприятие в неговото проникване от душевното естество, както преди 3000 години хората са разбирали процеса на дишането.*

Това е така, че можем да кажем: *преди 3000 години човекът живееше в един вид нощна култура. Яхве се изявяваше чрез своите пророци от нощните сънища. Ние обаче трябва да развием тънкостите на нашето общуване със света така, че в нашето възприятие на света имаме само сетивни възприятия, а имаме също нещо духовно. Трябва да бъдем сигурни, че с всеки лъч на светилната, с всеки тон, с всяко усещане на топлината и тяхното отзвучаване влизаме в душевно взаимоотношение със света и това душевно взаимоотношение трябва да стане за нас нещо много важно. Но ние можем също да се подкрепяме, така че да се получи нещо такова с нас.*

Аз Ви обясних, че Тайната на Голгота се падна в Четвъртата след атлантска епоха, която, ако искаме да смятаме точно, започна с 747 година преди Христос и завършва с 1413 година след Христос. В първата третина на тази епоха се падна Тайната на Голгота. Обаче онова, чрез което

хората разбраха първо тази Тайна на Голгота, това бяха още отзвуци от стария начин на мислене, отзвуци на старата култура. Начинът за разбиране на Тайната на Голгота трябва да стане съвършено нов. Защото старият начин на разбиране Тайната на Голгота, както той съществуваше в миналото, е вече износен, изхабен. Той не може да проникне вече в дълбочините на Тайната на Голгота. И много опити, които са били направени, за да стане човешкото мислене способно да разбере Тайната на Голгота, са се оказали вече като неподходящи, за да може човек да се издигне до Тайната на Голгота.

Видите ли, всички неща, които се явяват външно материално, имат също тяхната духовно-душевна страна. И всички неща, които се явяват духовно-душевно, имат тяхната външно материална страна. *Фактът, че въздухът на земята е изгубил проникващото и изпълващото го душевно естество, имаше едно важно духовно въздействие в развитието на човечеството. Защото когато човекът приемаше първоначално заедно с въздуха душевно естество, с което той самият беше първоначално сроден, както е писано в началото на Стария Завет: и бог вдъхна на човека диханието като жива душа - чрез това вдишване на душевното естество той имаше възможност да добие едно съзнание за предсъществуването на душата, за съществуването на душата, преди тя да е слязла във физическото тяло чрез раждането, или чрез зачатието.* И в същия размер, в който процесът на дишането престана да бъде одушевен, човекът изгуби съзнанието за предсъществуването на душата. И даже още когато *Аристотел* се яви в тази Четвърта следатлантска епоха, нямаше вече никаква възможност да бъде прозряно предсъществуването на човешката душа с човешката способност за схващане на нещата. Не съществуваше вече никаква възможност за това.

Ние стоим именно исторически пред забележителния факт, че в Земното развитие настъпи най-голямото събитие, Христовото Събитие, но човечеството трябваше тепърва да узрее, за да го разбере. То още е способно да улови лъчите на Тайната на Голгота със старите остатъци на способността за схващане, която произхожда от старата култура. След това обаче тази способност за схващане се изгуби и догматиката се отдалечава все повече и повече от разбирането на Тайната на Голгота. Църквата забранява да се вярва в предсъществуването на душата не затова, че предсъществуването е несъединима с Тайната на Голгота, а защото чрез обездушаването на въздуха човешката способност за разбиране престана да може да приема като сила в душата съзнанието за предсъществуването. От всичко това, което се превърна в съзнание на главата, изчезва съзнанието за предсъществуването на душата. Когато ще имаме отново одушевянето на нашите сетивни възприятия, на нашите усещания,

тогава ще имаме отново една точка на кръстосването и в тази точка ще схванем човешката воля, която се струи нагоре от третия слой на съзнанието, така както Ви го охарактеризирах през тези дни. Тогава ще имаме едновременно нещо субективно-обективно, за което Гьоте копнееше така много. Тогава ще имаме отново възможността, да схващаме първо по един тънък начин, колко чуден е всъщност този сетивен процес на човека в отношение с външния свят. Всичко това са груби представи, когато се казва, че външният свят само действа върху нас и ние след това просто реагираме на това действие. Всичко, което се говори така в това отношение, представлява само недоцялани представи. На против действителността е тази, че отвън навътре става един психически, един душевен процес, който бива обхванат, уловен от дълбоко подсъзнателния, вътрешен душевен процес, така щото тези процеси се обхващат един друг. Отвън действуват в нас мировите сили, от вътре действа навън човешката воля. И човешката воля се кръстосва с мировите мисли в тази точка на кръстосването, както в дишането са се кръстосва ли някога обективното със субективното. *Ние трябва да се научим да чувствуваме, как чрез нашите очи действа нашата воля, и как фактически активността на сетивата се примесва в пасивността, чрез което мировите мисли се кръстосват с човешката воля. Тази нова йогическа воля трябва да развием ние. Чрез това отново ще ни се предаде нещо подобно на това, което се е предавало на хората преди 3000 години в процеса на дишането.* Нашето схващане трябва да стане много по-душевно, много по-духовно.

Към такива неща се стремеше Гьотевият светоглед. Гьоте искаше да познае чистото явление, което той наричаше първично явление, при което той само съпоставяше онова, което във външния свят действа върху човека, в което не се примесва луциферическата мисъл, която идва от самата глава. Тази мисъл трябваше да служи само за съпоставяне на явленията. Гьоте не се стремеше към природния закон, а към първичното явление. Това е важното при него. Но стигнем ли ние до това чисто явление, до това първично явление, тогава имаме във външния свят нещо, което ни дава възможност да доловим в гледането на външния свят също разгръщането на нашата воля. Тогава отново ще се издигнем до нещо обективно-субективно, каквото е притежавало например древното еврейско учение. Ние трябва да се научим не само постоянно да говорим за противоположността между материалното и духовното, а трябва да познаем действието едно в друго на материалното и духовното в едно единство именно в сетивното схващане. Също както това, което преди 3000 години беше културата на *Яхве*, така ще бъде за нас онова, което ще настъпи, кога то не ще вижда ме вече природата материално и

също не както например *Густав Теодор Фехнер* си фантазираше нещо душевно в природата. Когато се научим да приемаме в природата душевното заедно със сетивното възприятие, тогава ще имаме *Христовото отношение към външната природа*. /Нашето отношение към външната при рода ще бъде такова, каквото е Христовото отношение към нея. Бележка на преводача./ Тогава Христовото отношение към външната природа ще бъде *като един вид духовен процес на дишането*.

Ние можем да се подкрепим чрез това, че разберем все повече, но разберем сега чрез здравия човешки ум: *да, предсъществуването на душата е нещо, което стои на основата на нашата душа*. И трябва да допълним чисто егоистичната представа за съществуването на душата след смъртта, която е чисто егоистична, която произхожда само от нашето желание да съществуваме и след смъртта, трябва да допълним представата за послесмъртното съществуване на душата със знанието за предсъществуването на душата, за съществуването на душата преди раждането. Трябва да се издигнем отново по един друг начин до възгледа за действителната вечност на душата. Ето това е, което можем да наречем култура на *Михаел*. *Когато вървим през света със съзнанието, че с всеки поглед, с всеки тон, който чуваме, в нас се влива нещо духовно, нещо душевно поне, и същевременно ние разливаме нещо душевно в света, тогава ще сме постигнали съзнанието, от което човечеството се нуждае за бъдещето*.

Аз отново се връщам към образа *Вие виждате един пламък*. След това затваряте очите си и имате копие, последния образ, който замира, отзвучава във Вас. Нима това е само едни субективен процес? Така казва днешният физиолог. Но това не е вярно. В мировия етер това означава един обективен процес, както въглеродният двуокис, който издишвате във въздуха на външния свят, е един обективен процес. Вие отпечатвате в мировия етер един образ, който чувствувате само като едно замиращо копие. Това не е само нещо субективно, то е един обективен процес. Тук имате обективното. Тук имате възможността да познаете, как нещо, което става вътре във Вас, е по един тънък начин същевременно един процес на света, ако само осъзнаете: *когато гледам един пламък, след това затварям очите си, оставам го да отзвучи - неговият образ също отзвучава, замира, когато затворите очите си, само че тогава не забелязвате това - тогава това е нещо, което не става само вътре в мене, това е нещо, което става в света*. Но това е така не само при пламъка. Когато заставам срещу един човек и казвам: *този човек е казал това или онова, което може да бъде вярно или невярно - тогава това е една преценка, едно морално или интелектуално действие във вътрешността*. Това също отзвучава както пламъка. Това е един обективен процес

на света. Когато мислите нещо добро за Вашите себеподобни: *то отзвучава и е като един обективен процес в мировия етер; когато мислите нещо лошо, то отзвучава като един обективен процес*. Вие не можете да затворите някак си във Вашата стаичка онова, което възприемате от света или съдите за него. Вие го вършите наистина привидно за Вашето схващане в себе си, но то е същевременно един обективен процес на света. Както Третата следатлантска епоха имаше съзнанието, че процесът на дишането е същевременно нещо, което става в човека и което е един обективен процес, така в бъдеще човечеството трябва да развие съзнанието, че душевното, за което говорих, е същевременно един обективен процес на света.

Това изменение на съзнанието е нещо, което изисква, щото в човешкото душевно настроение да намери място една по-голяма сила, отколкото тази, с която човекът е свикнал днес. Това е приемането на културата на *Михаел* в себе си: *да се проникнем с това съзнание*. Ако приемем светлината като общия представител на сетивното възприятие, ние трябва да се издигнем до там, да мислим светлината одушевена, както за хората от 2-то, от 3-то хилядолетие преди *Христа* беше нещо самопонятно, да мислят въздуха одушевен, защото той беше действително такъв. Ние трябва основно да отвикнем да виждаме в светлината онова, което материалистичната епоха е свикнала да вижда в светлината. Трябва основно да отвикнем да вярваме, че от Слънцето се излъчват само онези трептения, за които ни говори нашата физика и общото съзнание на човечеството. Трябва да бъдем наясно върху това, че душата прониква през мировото пространство върху трептенията на светлината. И същевременно трябва да разберем, че това не е било така във времето, което е предхождало нашата епоха. Във времето, което е предхождало нашата епоха същото нещо е идвало до човека чрез въздуха, същото нещо, което сега ни идва чрез светлината. Видите ли, *това е една обективна разлика в процеса на земното развитие*. И когато мислим в голям мащаб, ние можем да кажем: *въздушен душевен процес, светлинен душевен процес*. Ето това е, което можем да наблюдаваме в развитието на Земята. И в средата се пада Тайната на Голгота, означавайки прехода от едното към другото.

ТАЙНАТА НА ГОЛГОТА

ВЪЗДУШЕН ДУШЕВЕН
ПРОЦЕС

СВЕТЛИНЕН ДУШЕВЕН
ПРОЦЕС

За настоящето и за бъдещето на човека не е достатъчно да говорим в абстракции разказвайки небивалици за духовното, да изпадаме в някакъв мъглив пантеизъм или нещо подобно, а се касае за това, да започнем да

познаваме онова, което днешното човечество чувствава всъщност като един материален процес, също в негова та одушевеност.

Касае се за това, да започнем да се учим да казваме: съществувало е едно време преди Тайната на Голгота, когато Земята е имала една особена атмосфера. В тази атмосфера имаше душа, която принадлежеше към душевното естество на човека. Сега Земята има една атмосфера, която е опразнена от душевното, което принадлежи към душевното на човека. В замяна на това в светлината, която ни обгръща от сутрин до вечер, е проникнало същото душевно естество, което по-рано се намираще във въздуха. Фактът, че Христос се съедини със Земята, това даде възможност да настъпи тази промяна. Така щото въздухът и светлината са се изменили също и духовно-душевно в течение на Земното развитие.

Това е едно детинско описание, когато днешните учени разглеждат въздуха и водата чисто материално за столетията, в които се е разгърнало развитието на Земята. Въздухът и светлината са станали вътрешно не що друго. Ние живеем в друга атмосфера, в един друг кръг на светлината, различни от това, което те са били за нашите души в нашите предишни земни възплъщения. Да се научим да познаваме онова, което е външно материално, като духовно-душевно, ето това е важно. Една действителна Духовна Наука не ще даде нещо подобно, каквото дават днешни те хора, като от една страна описват чисто материалното съществуване, как то е станало навик днес, а след това - да, като една декорация - наред с това казват: *обаче в това материалното има навсякъде нещо духовно!* Да, в това отношение хората са твърде чудни, в това отношение те искат днес да се оттеглят напълно в абстрактното. Обаче онова, което е необходимо, е това: *в бъдеще не трябва да различаваме по абстрактен начин нещо материално и нещо духовно, а да търсим духовното в самото материално. Да можем да описваме материалното като нещо духовно, да можем същевременно да го опишем като нещо духовно и да познаем в духовното прехода в материалното, начина на действие в материалното.* Когато ще имаме това, тогава едвам ще можем отново да добием също действително едно познание на самия човек. "*Кръвта е един твърде особен сок*", обаче това, за което днес се говори във физиологията, то съвсем не е един напълно особен сок, то е направо един сок, химическия състав на който хората се опитват да дадат също така, как то някой друг материален състав. това не е нищо особено. Обаче когато добием първо изходната точка, да можем да разберем правилно метаморфозата на въздуха и светлината душевно, тогава ще можем постепенно да се издигнем до там, да разбираме отново също самия човек духовно-душевно във всички негови отделни членове, тогава не ще имаме абстрактната мате-

рия и абстрактен дух, а дух, душа и тяло действащи едни в други. *Това да ще бъде култура на Михаел.*

Това е нещо, което нашето време изисква. Това е нещо, което хората, които днес искат да разберат времето, трябва да схванат с всички нишки на техния душевен живот. От дълго време хората са проявявали съпротива против всичко онова, което трябваше да бъде внесено като нещо необикновено в човешкия светоглед. Аз често пъти съм превеждал милвидния пример, който е свързан с нещо грубо, недодялано: *в 1835 година - следователно от тогава не е минало още едно столетие – ученият медицински колегиум в Бавария е бил запитан, когато са искали да построят първата железопътна линия от Фюрт до Нюрнберг, дали е хигиенично да се построи една такава железопътна линия?* Тогава медицинският колегиум казал - документът за това съществува, то не е никак една измислица - че не трябва да се строи никаква железопътна линия, защото хората, които ще се движат по този начин върху земната почва, ще станат нервни. Но нека прибавим още: *ако вече биха съществували такива хора, които биха искали да имат железопътни линии, тогава отляво и отдясно на железопътната линия би трябвало да бъдат издигнати високи дъсчени стени, за да не получат сътресения на мозъка онези хора, покрай които ще минава влакът.* Да, видите ли: *едно нещо е едно такова съждение, което се произнася, друго нещо е ходът на развитието на човечеството.* Днес ние се смеем на записаното в един такъв документ, какъвто е оставил Баварският медицински колегиум в 1835 година. Но, нали, ние нямаме никакво право да се смеем току така на подобно нещо: *ако днес ни се случи нещо подобно, бихме се отнесли по същия начин.* Защото не можем да кажем, че медицинският колегиум от Бавария абсолютно не е бил прав. Ако сравним нервното състояние на днешното човечество с нервното състояние на онова човечество, което е живяло преди около 3000 години, тогава трябва да признаем, че хората са станали нервни. Може би медицинският колегиум е преувеличил нещата, обаче хората наистина са станали по-нервни. Само че при напредващото развитие на човечеството не се касае за такива неща, а за това, че определени импулси, които искат да проникнат в Земяното развитие, действително проникват, че те не са отхвърлени. И това, което от време на време иска да проникне в културното развитие, е наистина насочено против удобството на хората и те трябва да разчитат онова, което е дълг по отношение на културното развитие, от обективността, а не изхождайки от човешкото удобство, не от по-доброто удобство на хората. И аз завършвам днес с тези думи поради това, защото извън всяко съмнение е, то се проявява от всички страни, че ще настъпи една наистина силно нарастваща борба именно между антропософското

познание и различните вероизповедания. Вероизповеданията, които искат да останат да вървят по релсите, с които са свикнали от старо време, които не искат да се издигнат до едно ново познание на Тайната на Голгота, ще засилят все повече тяхната позиция на борба, която вече са заели, ще я засилят все повече и би било много, много лекомислено, ако ние не бихме осъзнали, че тази борба се разгаря.

А сега, видите ли, аз никак не съм жаден за една такава борба, особено за една такава борба с католическата църква, която, както изглежда, се натрапва сега с такава острота от другата страна. Онзи, който познава също окончателно по-дълбоките исторически импулси на днешните вероизповедания, той няма желание да води борба със старото, което заслужава уважение. Обаче когато борбата е наложена, тя също не може да бъде избягната. И днешното свещеничество не е никак склонно, да остави да проникне в човечеството онова, което трябва да дойде в него: *истините на Духовната наука*. Може също да се предвиди, че необходима та борба против нещо такова, което аз неотдавна Ви изнесох, е всъщност гротескна, а именно: *казва се, че католиците трябва да се информират върху антропософски ориентираната Духовна наука от книгите, които пишат против нея, защото моите собствени книги са абсолютно забранени от папата*. Това никак не е смешно, а е един дълбок сериозен въпрос! Една борба, която се явява по този начин гротескна, която е в състояние да изпрати в света едно подобно съждение, една такава борба не трябва да се вземе лекомислено. И тя не трябва да се взема лекомислено именно тогава, когато човек съвсем не я приема на драго сърце. Защото видите ли, да вземем примера с католическата църква. С евангелската църква работата не стои различно, католическата е само по-силна, там съществуват стари, заслужаващи уважение наредби. Достатъчно е само човек да разбере онова, което свещеникът облича, когато чете литургията, достатъчно е човек да разбере всяка отделна част на литургическата дреха, всеки отделен акт на литургията, тогава той ще види, че това са прадревни свещени, заслужаващи уважение устройства и наредби, наредби, които са даже по-стари от Християнството, защото жертвоприношението е само един изменен в християнски смисъл прадревен култ на мистериите. В този култ стои днешното свещеничество, което си служи с такива средства за борба: *когато следователно човек има от една страна най-дълбокото уважение както за култа така и за символизма на онова, което съществува тук, и от друга страна вижда, с какви лоши средства се защитава онова, което съществува по този начин, и с какви лоши средства се напада онова, което иска да проникне в развитието на човечеството, тогава той вижда първо, каква сериозност е необходима днес, за да вземе становище по отношение на та-*

кива неща. То е наистина нещо, което трябва да бъде добре проучено, което да бъде добре проникнато. И онова, което се вестява от тази страна, е едвам началото. И не е времето, да спим по отношение на него, а да изострим напълно погледа за това. Нали, ние можахме дълго време, в течение на две десетилетия, през които Антропософското Движение се развиваше в средна Европа, да търпим сектантската заспалост, с която така трудно водихме борба в нашите собствени кръгове и която се крие още така дълбоко в сърцата на хората, които се намират в Антропософското Движение. Обаче мина времето, когато можахме да позволим да се проявява спящото сектантство. Дълбока истина е това, което аз често съм подчертавал тук, че е необходимо да обгърнем с поглед световно-историческото значение на Антропософското Движение и да не изпускаме от погледа дребните неща, а да имаме предвид също и дребните импулси, да ги вземаме пред вид извънредно сериозно.

КРАЙ НА ПЪРВА ЧАСТ